

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MEDELELSER

fra

FOLKEHØJSKOLEN I ASKOV,

udgivne af

Ludvig Schrøder,

Kand. theol., Skolens Forstander.

1. L. Schrøder: Johannes Evalds Syn paa Spørgsmaalet om Almuens Oplysning.
2. L. Schrøder: Skolens Virksomhed fra 1865 til 1868.
3. H. Nutzhorn: 5 Melodier til Sange af N. F. S. Grundtvig.

KJØBENHAVN.

I Kommission hos den Gyldendalske Boghandel (F. Hegel).

Thieles Bogtrykkeri.

1869.

Etatsraad Flor har ønsket at faa en Beretning om Askov Højskole, som han kunde sende dem, der ved at give „Pengebidrag til National-Oplysningens Fremme“ har sat ham istand til at hjælpe Skolen i Gang. Dette er den nærmeste ydre Grund til, at jeg har samlet de her meddelte Oplysninger. Jeg véd, at der er Mange i den Læserkreds, jeg paa denne Maade særligt maatte have for Øje, som sætter Pris paa at faa bestemte Kjendsgjæringer at holde sig til; saadanne har jeg derfor udførligt meddelt. Men for deres Skyld, som helst vilde have et fyldigt Indtryk af, hvad vi vil udrette paa en Skole som denne, har jeg ladet en lille Afhandling optrykke foran, som en af Skolens og mine Venner, Præsten Melby i Asperup, for et Aars Tid siden har opmuntret mig til at udgive særskilt som „et Indlæg i Skolesagen“. — Min Medlærer, Kand. Nutzhorn, har givet sit Bidrag til Beretningen ved at meddele nogle Melodier, som er opkomne her paa Skolen og mulig, naar de her bliver trykt, kan komme i Hænderne paa Lærere, der har Brug for dem.

Da vi begyndte vor Virksomhed i Askov, tænkte vi, det skulde ikke vare længe, inden vi atter skulde flytte til Rødding. Muligheden dertil er ikke kommen, og nu har vi snart arbejdet os saa fast i Askov, at vi ikke godt kan komme herfra. Men under den store Trængsel for vort Fædreland, som drev os fra vor gamle til denne ny Virkeplads, er Iveren forat nytte Folkehøjskolerne tiltaget i den Grad, at vi nu tør vente, at det ikke skal hindre Fortsættelsen af Skolen i Askov, om der igjen bliver aabnet en Skole i Rødding. Paa de to Skolers Samvirken vil det bedst kjendes, om vi hidtil har „fortsat Rødding Højskoles Gjærning“.

Askov den 21 September 1868.

Ludvig Schrøder.

Johannes Evalds Syn paa Spørgsmaalet om Almuens Oplysning.

Af L. Schrøder

(Forhen trykt i Dansk Folketidendes Nr. 60 og 61, 1867.)

Hvad er egentlig en Poet, en Digter eller en Skjald? Det bedste Svar, jeg véd, der er givet paa dette Spørgsmaal, er at Digteren er en Seer, d. e. en Mand, der oplyst af Aanden sér klarere end sit Folk i det Hele paa dets Fortids Skjæbne, paa dets Vilkaar i Øjeblikket, og paa hvad der er ivente. Israels Seere var Folkets Skjalde; Kong David var ikke mindre Profet end Poet, Esaias ikke mindre Poet end Profet. Vistnok betegner Profetien kun en enkelt Side af det aandelige Klarsyn, Spaadommen om, hvad der skal komme; men man behøver ikke at kjende meget til det gamle Testamentes poetiske og profetiske Bøger forat finde dette Syn paa Fremtiden forenet med Klarhed baade over Fortiden og over Nuet. Hvad der hæver Israels Profeter over Hedningenes Skjalde, er det, at Guds Aand drev dem, den Aand, som ikke kan fejle; men den Aand eller Engel, der som en højere Livskraft er over et Hedningsfolk i dets bedste Tider, og som giver Digterne deres Syner, er ikke ufejlbar. Ligesom man hos Israeliterne finder det Poetiske og det Profetiske nøje forenede, saaledes finder man det ogsaa hos de ypperste af Hedningefolkene. I Grækernes Billedsprog betegnede Apollo baade Spaadommens og Skjaldskabets Aand; det var i Digtergudens Tempel, man søgte at faa lettet Sløret, der skjulte Fremtiden for det almindelige Øje, og Orakel-Svaret blev da ogsaa iklædt Versets Form. I vore Fædres ældste Kvad, der bærer Navn af Volas Spaadom, omfatter Synet dog hele Menneskelivet i sit Udspring og i sit Løb.*)

Er det nu saadan, at Digteren ved Aandens Lys sér klarere end Andre baade frem og tilbage og paa Øjeblikket, da fortjener hans Ord den største Opmærksomhed. Det er naturligvis ikke om de historiske Enkeltheder, vi skal spørge Digteren til Raads; men vi tør tro, at Ingen bedre end Shakspeare kan give os en Forestilling om Dybden i det

*) Sammenlign Hauchs Yttring i „Minder fra min Barndom og min Ungdom“, S. 275: „Oehlenschläger var netop en Seer, hvad de Gamle udtrykkede ved Ordet vates, mér end noget andet Menneske, jeg i mit Liv har kjendt.“

ængelske Folkeliv i de Tider, hvis Historie han har besunget. Det er ikke statistiske Oplysninger om Land og Rige, vi skal søge hos Digterne; men dersom vi til Gavns vil lære os selv og vore samtidige Landsmænd at kjende, da maa vi ikke forsmaa Digternes Skildringer af Øjeblikkets Forhold. Man har med god Grund sagt, at Holbergs Skildringer af hans Samtid er det bedste Bidrag til at lære den Tids Kjøbenhavnere at kjende. Det er endelig heller ikke Meningen at raade vore Rigsdagsmænd til ved enhver af deres Afstemninger først at spørge en Digter til Raads. Men skal Folket fare vel, da maa det ikke foragte de Syner paa dets Fremtid, som har svævet for dets Skjalde, da maa det tage deres Vidnesbyrd om Maalet, hvorimod Vejen gaar, til Rettesnor, naar en stor og afgjørende Beslutning skal tages.

Denne Betragtning af Digternes Betydning og Stilling til Folkelivet kunde mulig for nogle Læsere trænge til en videre Udvikling og til at oplyses ved flere Kjendsgjæringer. Men det vilde føre for vidt, hvor det kun er et enkelt Skjaldesyn, der skal fremstilles. Der er dog flere Grunde, hvorfor jeg vilde henlede Tanken paa Digterens betydningsfulde Stilling som folkelig Seer, inden jeg tog fat paa Evalds Syn paa det store Spørgsmaal om Almuens Oplysning. Hans Skildring af Almuen i hans Dage faar mere Betydning og hans Raad faar dobbelt Vægt, naar man bestandig mindes, at det er en saadan Seer, der maler os Tiden og giver os Raadet. Skulde det vise sig, at det Raad, han gav, netop var det, en senere Tid har fulgt, da kan det desto bedre styrke os til at gaa trøstigt frem paa den Vej, jo mere Pris vi sætte paa hans Klarsyn, der gav Raadet. Endelig tror jeg, at selve Fremstillingen af Evalds Syn paa Almuens Oplysning vil være et godt Bevis for den Sætning, at Digterens Ejendommelighed er et saadant Klarsyn, hvorved han tidt er langt forud for sin Tid.

Læserne vil mindes, at Johannes Evalds Virksomhed falder i Midten af det 18de Aarhundredes sidste Halvdel, i Statsmændene Bernstorfs, Struenses og Guldbergs Dage. Han var født i Kjøbenhavn 1743, kom 11 Aar gammel i den lærde Skole i Slesvig, hvorfra han fire Aar efter blev sendt som Student til Kjøbenhavn. Fra Vaaren 1759 til Høsten 1760 tog han Del i den navnkundige Syvaarskrig, først som Menig i den præjsiske Hær, siden som Trommeslager og Underbefalingsmand blandt Østerrigerne. Han havde haabet, at han kunde tjene sig i Vejret, komme hjem som en berømt Krigsmand og da fri til sin Arendse. Men det slog aldeles fejl. Saa maatte han tage fat paa Bøgerne igjen og læse til Præst. 1762 tog han sin theologiske Embedsprøve med bedste Karakter. Men hans Elskede blev gift med en Anden, og dette gjorde ham, skriver han selv, „uenig med alt det, som man kalder timelig Lykke.“ Han kom til at føre et uordentligt Liv, og dette gav Næring til en Gigtsygdom, som han havde faaet Spiren til under sit Soldaterliv. Fra 1770 til hans tidlige Død, den 17 Marts 1781, var han en Krøbling. Som Digter blev han vel allerede bekjendt 1766 ved sit Mindekvad over Kong Frederik den Femte. Men han blev dog altfor lidt skattet af sin Samtid, til at hans Digter-Virksomhed blot kunde give ham et tarveligt Udkomme. Han maatte for en stor Del leve af, hvad hans velhavende Moder undte ham, og hun var snart den, der allermindst skjønnede paa

hans Digtergave. Fra Vaaren 1773 til Høsten 1777 var han tinget i Kost hos Landsbyfolk, først i Rungsted, siden i Søbækshuset; begge Steder ligge ved Øresund. Ogsaa før og efter denne Tid var han imellem paa Landet. Lidt lysere blev hans sidste Dage, da de ypperlige Skuespil „Balders Død“ og „Fiskerne“ blev opførte i Kjøbenhavn og der gjorde Lykke. Imidlertid var det dog først efter hans Død, ja vel først i dette Aarhundrede, da en ny Dag for Folket oprandt, at man ret fik Øje for Evalds Værd som den Sangfugl, der før Solopgang varslede om Morgenrøden.

Af dette lille Omrids af Johannes Evalds Levnet vil man sé, at der var flere Aar, da han uafbrudt levede blandt sællandske Almuesfolk, og det var hans Erfaringer fra denne Tid, der gav Anledning til den lille Afhandling af ham, paa hvilken jeg vilde henlede Opmærksomheden. Den har til Overskrift: „Om Almuens Oplysning“ og blev aldrig trykt i hans Dage. Først 1836 blev den fremdraget af Molbech og er siden optrykt i den samlede Udgave af hans Skrifter. En god Ven gjorde mig for en Tid siden opmærksom paa den. Siden har jeg talt med Mange om den, men derved erfaret, at den er overmaade lidt læst. M. Hammerich har i sin Bog om „Evalds Levnet“ meddelt noget af den. Afhandlingen er skrevet i et af Digterens sidste Leveaar, man antager 1779.

Det er en inderlig Kjærlighed til den danske Almue, der bringer Evald til at skrive om, hvor langt den er tilbage i Oplysning. Han vil vække Menneskevenners Opmærksomhed for dens sørgelige Tilstand forat faa dem til at forene sig med ham om at raade Bod derpaa. Gik der dog — klager han — „intet til Spilde paa den lange Vej fra Hjernen gennem Hjertet og Armen og Pennen paa Papiret; kunde jeg udøse det Billede, eller egentligen den Gruppe af Billeder, som ikke min Indbildningskraft, men enhver af mit Inderstes Evner i lang Tid har sysselsat sig med at forme, at ordne, at udbilde, at pryde, at oplyse, og som de nu samlede fortrylles af; kunde jeg udøse det gloende, med ét, som en Støber sit Metal: da er jeg, synes mig, vis paa, at enhver oplyst og retsindig Kristen, som saa det, vilde ynde det, som jeg selv, og da var den salige Virkning, som jeg haaber deraf, den Bevidsthed at have bidraget noget til mine Medmenneskers sande Vel, saa godt som opnaet . . . Det er, som sagt, ikke en Tanke fra i Forgaars, ikke en søvnløs Nats Foster, som jeg har at tale om; i adskillige Aar har det allerede gryet i mit Inderste. Forat lede det fra sit første Udspring er jeg nødt til at tale noget om mig selv.“ Han viser nu, hvordan det er „et naturligt medfødt Hæng“ hos ham at søge efter at lære Mennesket ad kjende. Dette Hæng tog han for en Tid af ti Aar siden med sig ud paa Landet, og — vidner han — „det var mig maaske desto kjærere, som det næsten var det eneste, jeg havde at tage med mig. Min Skjæbne har fra den Tid af i en Dél Aar indskrænket min daglige Omgang til den Klasse af mine Medbrødre, som i en vis Forstand kan kaldes den ringeste, men i en anden og sandere uden Tvivl er den største og betydeligste, Bønder, Tjenestefolk, Haandværkere, Høkere, smaa Betjenter, med ét Ord, det vi kalde Almue, opfyldte for største Delen den Sirkel, som jeg daglig drejede mig i. Mit ovenomtalte Hæng bidrog naturligvis

meget til at gjøre mig dette Selskab, jeg vil ikke sige taaleligt, men i mér end én Henseende overmaade behageligt. For ikke at tale om andet, saa kunde jeg her aabenbar bedre lære at kjende Mennesker, end ved Hoffet, eller ved Akademiet, eller paa Børsen, og bedre lære at kjende Danske, end i deres Hovedstad. Jeg igjentager, at dette den Tid egentlig hverken var mit Forsæt eller min Plan; maaske jeg aldrig tænkte derpaa. Men med en naturlig Tilbøjlighed dertil, med en ikke uvirksom Sjæl, med mange ledige Timer og med Savn af næsten alle andre Maader at sysselsætte og more mig paa, blev det næsten en moralsk Nødvendighed, at jeg maatte gjøre dette til mit daglige Hovedstudium. Min Hovedgjenstand er mig vigtigere end selv mine Venners Tanker om min Beskedenhed, og da det synes mig nødvendigt til at opnaa hin, paastaar jeg følgelig ligefrem at have saa megen Skarpsindighed og sund Dømmekraft, saa stor en Frihed i Sjælen og saa øm en Redelighed, som der behøvedes til at drive dette Studium med en sand Nytte; og det synes mig næsten umuligt, at jeg i en Tid af seks Aar skulde have lagt mig derefter, og ene derefter, uden at bringe det videre deri, end de af mine Medmennesker, som har saa meget andet at tænke paa. Jeg har virkelig i denne Tid neppe kunnet række noget Menneske uden at anstille et eller andet Forsøg paa at udforske det, og ikke været nødt til at omgaa daglig med nogen uden at have drejet ham paa saa mange Kanter, at jeg i en nøje Forstand tror at have udforsket og lært at kjende ham saa godt, som det er et Menneske muligt at kjende det andet. Saa lidet som jeg overalt er for at bygge Systemer, og saa farligt som jeg tror det er at danne sig almindelige Regler af enkelte Erfarenheder, saa har jeg dog ikke kunnet forebygge, at jo nogle af disse ved deres bestandige indbyrdes Overensstemmelse uformærkt har dannet sig dertil. Det er en af disse almindelige Sætninger, som min Sjæl saaledes har inddrukket, der, efter længe at have skrækket og bedrøvet mig, endelig har frembragt de Ønsker, som nu varme mit Hjerte og sætte min Pen i Gang.“

Nu følger da Evalds Vidnesbyrd om den danske Almues Oplysning i hans Dage:

„Den bedrøvelige Sandhed, som jeg har erfaret, er i et kort „Begreb denne: at de Videnskaber og Konster, der i vor saakaldte oplyste Tidsalder blive drevne med saa stor Fremgang og Held, i Særdeleshed de iblandt dem, der sigte umiddelbart til at oplyse Forstanden „og at forbedre Hjertet — Religionen selv, den guddommelige, velgjørende „Religion, som Videnskab betragtet, ikke undtaget — have saa liden, „saa ubetydelig en Indflydelse paa vor Almue, paa Stokken, paa de ni „tiende Deel af de Danske, det er at sige paa deres Tænkemaade, deres „Følelser og Tilbøjligheder, paa deres Handlinger, deres Sæder og deres „Skjæbne her i denne Verden, at de med Sandhed næppe kan siges at „være mere oplyste eller moralsk bedre nu, end de vare i Kong Oles Tid.“

Det maa vel mærkes, at Evald ikke vil tale om Religionens Indflydelse paa hans Brødres evige Vel: „Gud forbarme sig over os alle! jeg haaber, jeg véd, at han gjør det, og at mange vil blive frelste i, maaske netop ved deres Enfoldighed.“ Det er om Religionens Indflydelse paa Almuens Oplysning og Sædelighed, at han ene vil tale. Ved Kong Oles Tid mener han vistnok Ole Hungers Dage sidst i det 11te Aar-

hundrede. Andensteds nævner han i en lignende Forbindelse „det tiende Aarhundrede“ som den Tid, da det ikke kunde være værre end i det attende. Saa skulde altsaa Kirkefornyelsen i det 16de Aarhundrede, Luthers Stordaad, ikke have havt nogen Magt til at hjælpe det menige Folk fremad i Oplysning og Sædelighed, — det skulde ikke have hjulpet dertil, at Tilliden til Jesu Fyldestgjørelse, og den alene, traadte istedetfor Tilliden til endelige Helgene, selvudtænkte saa kaldte gode Gjerninger, Afadsbreve o. s. v. Evald frygter, at man ved en nøje Undersøgelse vil finde det, som han tror at have erfaret, at den menige Mand „desto værre selv heri egentligst kun har byttet Overtro med Overtro og Fordomme med Fordomme, der, om de i Hensigt til hans evige Vel ikke kan kaldes saa skadelige som de forrige, dog i Hensigt til hans sædelige Beskaffenhed netop har ladet ham blive, hvor han var før. Af denne Art ere de meget urigtige Begreb om Angeren, om vor naturlige Afmagt, om Sakramentet, og fremfor alle den blinde Tillid til en sildig Omvendelse, som jeg overalt har fundet herskende, og som alle tilsammentagne gjøre, at hans Udsigter i Evigheden neppe nu har nogen væsentligere Indflydelse paa ham, end de havde før; thi den hele Forskjel bestaar sandt at sige deri, at han nu tror hvert Øjeblik, og naar han behager, at kunne græde og hyle eller blot imaginere sig [indbilde sig] Saligheden til, i Stedet for at han før troede at kunne tilkjøbe, tilfaste og tilpidske sig den.“ I samme Retning gaar en senere Bemærkning, at Almuesfolk, om de intet gjør af det, der er aabenbaret som Guds Vilje, „altid har den sikke Tilflugt at dø vel, det er at sige med Tolderens eller et andet gudeligt Ord i Munden, og saa er de visse paa, evig at svæve i Skyerne og at synge, det forstaar sig, saa godt og saa højt som nogen anden.“

Evald udtrykker sig paa en mærkelig Maade om Grundvolden for deres Tro. „Det er, saavidt som jeg har erfaret det, vist, at naar man vil spørge de Klogeste iblandt dem alle, hvorfor de tro den eller hin af Religionens Lærdomme, da vil de svare: fordi det staar i Bibelen, og den er Guds Ord. Turde man nu vove, hvilket jeg ikke vil raade nogen at gjøre uden stor Forsigtighed, at spørge dem: hvoraf véd I, at Bibelen er Guds Ord? da svare de neppe noget bedre, eller vide nogen stærkere Grund at anføre, end: fordi Præsten og alle sige det, fordi deres Forfædre har befundet sig vel ved at tro det, og fordi de faa meget, ikke mindre end en evig Lyksalighed, forat tro saaledes; et Vilkaar, hvorpaa de, oprigtig talt, af Hjertens Grund vilde tro ti Gange mér, og i en vis Forstand gjøre de det virkelig; thi man maa mærke, at ikke alene Katekismusen og Psalmebogen, men enhver Bønebog, enhver Postil og enhver aandelig Vise er dem lige saa fuldkommen Guds Ord, som Bibelen.“ Men hertil kommer, at de har sanket Hjernen fuld af Overtroens Æventyrer og Fordomme, som næsten ikke er til at udrødde. „De, som jeg i dette Fald har udforsket, troede dem ligesaa fuldt og fast, som de troede Religionens vigtigste Hemmeligheder og Lærdomme, og vilde jeg kun prøve paa at opvække Tvivl hos dem om hine, da svarede de mig rént ud, at paa den Maade kunde og disse og alt være Løgn; . . . Religionen, den hellige Religion, staar og falder med Æventyret om en forhekset Dreng eller med den Konst at slaa Øjet ud paa fraværende

Tyve. Jeg er her ikke Digter, jeg overdriber ikke; men jeg taler Sandheden, som jeg nøjagtig har erfaret. Jeg har lært at kjende saa mange, der, af ovenanførte Aarsager forvirrede, ikke selv vidste, hvad de troede, at jeg nu i det mindste ikke skulde blive saa bestyrtet, som jeg i min første Ungdom engang blev det, ved det Spørgsmaal, der i fuldkommen Alvor blev mig forelagt af en fattig, enfoldig 70 Aar gammel Kjærling. Er det saa, eller mon det være saaledes, min Kjære, — spurgte hun mig, — som dog saa mange af vore Folk sige, at det er Løgn alt sammen, hvad der fortælles os om den kjære Herre Jesus? Jeg gyser, da jeg skriver dette Spørgsmaal, men det er virkelig blevet mig gjort, og jeg tror det mine Brødres Vel magtpaaliggende, at jeg nedskriver det med Konens egne Ord. Saa vist er vor Almues Tro i Almindelighed kun et Haarsbred skilt fra den skrækkeligste Vantro.“

Især er det at mærke, hvor bestemt Evald føler, at der maa være en menneskelig Grundvold for Troen, om den skal være virksom i Livet, — at der maa være et Forhold til Sandheden i det Menneskelige, forat der kan være Modtagelighed for den guddommelige Sandhed. Han tror sig „berettiget til at ønske, at vor Almue i det mindste med sikke Ojne kunde skjelne det Rimelige i Aabenbaringens Lærer fra det Urimelige i letsindige eller onde Spotteres løse Indfald, i Overtroens afsindige Æventyrer og i de Fordomme, der er ligesaa giftige og ødelæggende, som de er ugrundede.“ De maatte kunne sé Sammenhængen mellem Aabenbaringens Love og deres sande Vel, imellem Guds Husholdning i denne og i den tilkommende Verden; men „de er i Almindelighed saa langt fra at indsé de helligste Loves Hensigt til vor sande, og især til vor timelige Velfærd, at de tvertimod tror dem blot vilkaarlige, forfattede snarere af en egensindig og streng Tugtemester, end af det viseste, kjærligste og barmhjertigste Væsen og overalt umulige at efterleve.“ Han har „ved alle sine Undersøgelser fundet saa faa Begreb hos dem om Guddommen, om Sjælens Natur og om alle de Grundsandheder, hvorpaa Religionen er bygt, og disse Begreb saa utydelige, saa forvirrede og tildels saa uanstændige, at jeg ikke kan begribe, hvorledes de kan have været værre i det tiende Aarhundrede, eller at den kristelige Dydslære har, og efter Naturens ordentlige Løb kan have, en mere virksom Indflydelse paa vor Almues Handlinger og Skjæbne i vor oplyste Tidsalder, end den havde, da Munkene prædikede Aflad. Det er ikke disse Armes egen Skyld, og Gud vil tilgive dem deres uforsætlige Vankundighed; men os? — herom er det at jeg siden vil tale.“

Efter saaledes at have skildret Religionens Indflydelse eller Mangel paa Indflydelse paa Almuens Oplysning og Sædelighed, bemærker han i al Korthed, at „Visdomslæren i alle sine Grene, Historien, Jordbeskrivelsen, Naturens Lære og dens Historie, kort alle de Videnskaber, som enten umiddelbart sigte til at oplyse Forstanden, eller tilfældigvis frembringe denne Virkning, er dem med ét Ord — Kragemaal. Og saa hedder det: „Hvad skal jeg nu tale om de Konster, der sigte til at forbedre Hjertet, og om den første blandt disse, om Digtekunsten? Dersom jeg var mindre varm, mindre bitter, kunde jeg overøse et hélt Ark med de varmeste, de bitreste Klagemaal herover; men saa rive Vémod og Ærgrelse mig Pennen af Haanden. Til Haanhed for vore Digteré, mig

selv ingenlunde undtaget, være det imidlertid sagt, at den hellige, den guddommelige Flamme, som af Skaberen blev betroet faa for at velsigne mange, endnu har havt saa liden og saa vrang en Indflydelse paa $\frac{999}{1000}$ Dél af vore Medmennesker, at vi endnu maa tænke paa at opvække Følelser hos disse, førend vi kan begynde at ville forædle dem.“

Evald slutter sin Skildring med den Anmærkning, at det Strøg, hvorpaa han har gjort sine Erfaringer, ligger mellem Kjøbenhavn, Fredensborg og Helsinger, en Omstændighed, som desto mere skulde bestyrke hans ovenanførte Sætning, som den Dél af Almuen, der opholder sig her, med god Grund kan og bør troes den mest oplyste i Danmark, — og saa skriver han: „er det da saa, som jeg tror det er, at nemlig Videnskaberne, og især de iblandt dem, der sigte til at oplyse Forstanden og at forbedre Hjertet, med alt det herlige Lys, al den befrugtende Varme, som de udsprede til en tiende Del af Folket, slet ingen godgjørende Virkning yttre paa de øvrige ni Dele, da behøver jeg neppe at fremsætte det Spørgsmaal: Bør det være saaledes? har den barmhjertige, den alvise Skaber kun tændt Lyset for det ene Menneske og bestemt de ni til Mørke?“ Der kan ikke være Tale om politiske Grunde til at holde Almuen tilbage i Uvidenhed, og kan end de ufri Bønders haarde Vilkaar, kan Mangelen paa Frihed og Ejendom end træde hindrende ivejen for Oplysningen, „saa betræffer denne Hindring overalt kun en Dél af vor uoplyste Almue, og en Dél, der, Gud være lovet, ved vor udødelige Frederik den Femtes vise og menneskekjærlige Plan, der under vor Regering, saa vidt jeg véd, endnu bliver fulgt, kan haabes daglig at blive mindre. Vi har følgelig nok, hvis Oplysning vi kunde begynde med, og jeg kan ikke længer ansé denne Indvending for andet end en Skingrund, hvorved vor Magelighed gjerne vilde berolige sig. Intet bliver da tilovers, uden de Spørgsmaal, som jeg er vis paa, at min Sætning vil opvække hos enhver Menneskeven, saasnart han samtykker denne: Er nemlig vor Almue saa uvidende, og kunde den være bedre oplyst, hvorfor er dette da hidindtil ikke skét. hos hvem ligger Skylden, hvorledes kan det ské, hvilke Midler skal man bruge, og hvor skal man begynde fra?“

Her kommer vi da i det andet Hovedstykke af Afhandlingen til Evalds Syn paa, hvorledes Almuens Oplysning skal fremmes.

Tanken vender sig naturlig til Præster og Skolelærere som dem, der skulde udsprede Lyset. Og ganske vist kunde Evald ønske nogle Forandringer ved Kirke- og Skole-Embeders Besættelse for Oplysnings-Sagens Skyld. „Saaledes vilde jeg, at der ved deres Opdragelse, som bestemme sig til den gejstlige Stand, overalt blev sét mér paa Menneskekundskab, end jeg tror at hidindtil er skét, og at denne om muligt blev gjort dem til Hovedstudium; men især ønskede jeg, at de, der blev kaldte til Landsby- og smaa Kjøbstad-Præster, virkelig var fødte og tildels opdragte paa Landet og i smaa Kjøbstæder, og det saa nær som mulig ved den Egn, hvori de skal prædike. Enhver sér mine Grunde. Den lærdeste og redeligste unge Mand, som kommer fra Højskolen til sit Sogn, med Hovedet nok saa fuldt af Dogmatik og Eksegis [Troeslære og Bibelforklaring], vil i andet Fald finde det usigelig vanskeligt at udfinde og at træffe den Tone, som han alene kan blive sin Menighed

fattelig og nyttig i, end sige at opdage og udrødde al den Overtro, alle de ødelæggende Fordomme, som dog bør udrøddes, førend den gode Sæd med Held kan saaes i deres Hjerter. Han kan følgelig allerede længe have været meget ivrig i sit Kald, og selv paa Grund af sine Tilhøreres Hukommelse og udvortes Adfærd tro sig at være heldig deri, og at have dannet mange gode Kristne, inden han hændelsesvis engang opdager, at det neppe var Mennesker eller fornuftige Væsener, som han prædikede for. I Hensigt til Skoleholderne ønskede jeg, at disse for Staten og Religionen saa vigtige Mænd overalt var bedre aflagte, paa det at velopdragne og retskafne Folk kunde søge disse Embeder og være fornøjede dermed.“ Slige Forandringer kunde være gode; men de kan efter Evalds Mening ingenlunde gjøre Sagen klar. Præster og Skolelærere kan slet ikke bringe den Oplysning tilveje mellem Almuen, som han ønsker. Evald „er inderlig overbevist om, at det altid har gaaet og uden andre Hjælpemidler altid skal gaa langt over Præsternes Evne at frembringe nogen betydelig Forbedring heri eller at gjøre mere herved, end de Redelige iblandt dem allerede har gjort for længe siden.“ Og hvorfor kan Præsten ikke udrette denne Gjerning? Ja her kommer det igjen med andre Ord, som Evald ovenfor har paavist, at der er „Grundsandheder, hvorpaa Religionen er bygt“, og som maa være tilstede, hvor den kristelige Prædiken skal udrette Noget til Oplysning; det er kun „en sund Filosofi“, der kan udrødde Overtroen og Fordommene. Præsten har „det hele Arbejde, som enhver Lærer har med et Barn, naar han vil danne det til et fornuftigt Menneske; thi saadant et, vil man dog tilstaa mig, kan alene være bekvemt til at blive en oplyst Kristen. Men falder det den klogeste og ivrigste Skolemand, som jeg tror, at Erfarenheden kan stadfæste, overmaade vanskeligt, om ikke umuligt, at gjøre fornuftige Mennesker af 50 dog ufordærvede Børn, uden deres egen og Forældrenes Bistand: hvorledes skulde da en Præst foruden andres Hjælp kunne omskabe nogle hundrede selvkloge, egensindige og for den største Del i Bund og Grund fordærvede Gamle dertil? Det er ikke at begjære af ham. Naar han i vor nuværende Forfatning efter al sin Evne indpræger og forklarer dem Kristendommens Hovedlærdomme, og ved en idelig skjærpet Frygt for Helvede paa den ene, og Haab om Himmelen paa den anden Side, bringer dem til at tro Guds Ord saavel som hans egne Forklaringer derover, og nogenledes at leve efter begge, da har han i mine Tanker troelig opfyldt sit Embedes Pligter.“

Jeg behøver ikke at gjøre opmærksom paa, at der er Adskilligt heri, som minder om, at den rationalistiske Tid var ifærd med at komme, og at Evald ikke var fri for at blive paavirket af den. Men dette maa ikke bringe os til at bryde Staven over hans hele Tankegang. Een Ting er det, som Rationalisten vilde, at kaste Alting bort af Christendommen, som ikke kunde begribes; men en anden Ting er det, som Evald vilde, og som vel og vore dygtigste Ordførere nu vil, at vise Sammenhængen mellem det Menneskelige og det Guddommelige.

Forskjellen mellem Evald og Rationalisterne træder især skarpt frem netop ved Spørgsmaalet om Oplysningens Fremme: „En større Duelighed og en deraf flydende større Virksomhed i Livets daglige Forretninger, en mindre egennyttig, en mér udvidet, en selskabeligere Tænke-

maade, en større Bekvemhed at blive gode Borgere og ægte Patrioter, og de ædlere og finere Følelser, hvorved den høje Dyd og det sande Heltmod alene dannes og næres, er lutter Frugter, som jeg haaber af Videnskabernes Lys, naar det oprinder for vore Medbrødre, og af det alene.“ Denne Sætning af Evald kunde Rationalisterne vel tiltræde. Men de vilde gjøre Prædikestolen og Konfirmand-Stuen til Lærestolene, hvorfra denne Oplysning udbredtes. Og Præsten blev, hvor de kom til at raade, ikke længer en Forkynder af Kristendommen, men af alt muligt Andet; men netop fordi denne menneskelige Oplysning kom frem som Kristendomsforkyndelse, havde den fra først af en Usandhed ved sig og kunde ikke bære Frugt, hverken i den ene eller anden Retning. Evald vilde derimod have hele denne Oplysning skilt fra Præstens Gjerning; „han har neppe Tid til at kaste et Sideblik til den største Dél af disse Oplysningens Frugter.“ Han skulde holde sig til Kristendoms-Forkyndelsen; Andre skulde paatage sig den menneskelige Oplysnings Fremme. Det Kristelige og det Menneskelige maatte ikke blandes sammen. Muligt har Evald særligt havt sin Tids Præster for Øje som de, der ikke kunde ventes mere af end den Prædiken, der idelig skjærpede Frygten for Helvede og Haabet om Himmerig. Men sammenholde vi Alt, hvad han har skrevet om Præstens Gjerning, og tidligere om de Forudsætninger, som manglede for den kristelige Oplysning, da tør vi nok slutte, at Evald nægtede, at Præsten kunde være Hovedmanden for Almuens Oplysning, fordi det menneskelige Grundlag manglede for Kristendoms-Forkyndelsen, som dog var og blev Præstens Sag.

Men skulde da ikke Skolelærerne være de rette Mænd til at paatage sig Almuens Oplysning? Nej, „af Skoleholderne sige i Øjet faldende Grunde os, at vi endnu kan vente og begjære mindre. For kun at nævne én, vil det altid, selv da, naar deres Vilkaar var bedre end de nu er, blive dem umuligt at gjøre mér godt i en ottende Dél af Aaret, end de, der ikke høre under deres Opsigt, igjen fordærve i de øvrige syv. Det er, i mine Tanker, uden al Tvivl de Voksne og Gamle, som Forbedringen bør begynde med.“

Hvem der har fulgt Evald saalangt, vil vel sande, at hvad han slog paa, er det Samme, som klarere er udtalt i vort Aarhundrede af Grundtvig. Der skal en menneskelig Oplysning frem som det ene rette Grundlag for den kristelige Oplysning, — og det er med de Voksne, der skal begyndes. Men naar man saa gaar videre og spørger, hvordan det skal ské, da synes der nok at komme en Forskjel frem. Grundtvig har jo i over en Menneskealder fremhævet Nødvendigheden af Højskoler for den voksne Ungdom, hvor den kunde faa netop den omfattende dansk folkelige og menneskelige Oplysning, som Evald savnede, — og dette Svar har Evald ikke fundet. Han har ikke saadan havt Øje for Betydningen af det mundtlige Vidnesbyrd, for den levende Røst. Men naar vi sér, hvem han vil have, der skal paatage sig den Gjerning at oplyse det voksne Folk, da mødes han alligevel med Grundtvig. Det er Digterne, der maa gaa i Spidsen ved denne Gjerning, er Evalds Mening saavel som Grundtvigs. Og er det end vist, at Digternes Syn og Sang ganske anderledes let kommer ud til Folket, naar der er Lærere for den

voksne Ungdom, der kan tage sig paa ved deres Tale at være Mellem-mænd mellem Digterne og Folket, saa maa det dog erkjendes, baade at de bedste Skolemænd Intet mægtede, naar de ikke havde Digterne i Ryggen, og at Digterne ogsaa uden Mellemmænd kunde have en mægtig Indflydelse paa Folket. Vi skal sé, hvordan Evald er kommen til at vende sit Øje til Digterne. „Jeg har“, skriver han, „ved mine hen og her vankende Undersøgelser af denne Materie ikke kunnet undlade af og til at hefte mine Øjne til en vis Art af Læselyst hos sét, at de iblandt dem, der elskte deres Hus og deres Penge, i disse Timer kunde læse hele Blade igjennem, hvorved jeg var overbevist, at de neppe hverken kunde tænke eller føle noget, naar de kun stod i en Postil, og selv lære hele Sider af det smagløseste Pølsesnak udenad, naar det kun var paa Rim“: da maatte han sige til sig selv: „er det ikke en sand Jammer, at i vor oplyste, vor skrivesyge Tidsalder disse Arme, de ni tiende Dele af os, som dog gjerne vilde læse, intet andet har at læse end saadant, som enten foreger deres Overtro og deres Fordomme, for ej at sige hærder eller fordærver deres Hjerter, eller forvirrer dem mér end de var det før eller idetmindste dysser dem i Søvn.“ Thi „det vil man ved en nøje Undersøgelse finde, at den bedste, den uskadeligste og fornøjeligste Virkning, som endog de meget faa læseværde og i en vis Forstand gode Bøger, de har i Hænderne, i deres nuværende Forfatning kan frembringe hos dem, virkelig er en sund og sød Slummer. Saa ringe Hensigt har man havt til deres Maade at forestille sig Tingene paa, saa lidet har man værdiget dem at nedstige til deres Sirkel, for at gjøre dem det, de skulde læse, nogenledes interessant, at det lader, som Forfatterne har villet paalægge dem et Hoveris Arbejde mér, ved at anmode dem om at læse deres tørre og af den Aarsag kjedsommelige Moraler, som de blot har stræbt at gjøre tydelige ved evige Igentagelser og rørende ved en knarvurn Skolemestertone.“ Saa udbryder Digteren: „O Du Lysets bundløse Kilde, Sandhedens og Dydens Aand, alvise, hellig, herlige Gud! o Du Menneskets Elsker og dine faldne, dine af Mørke og giftig Taage ompændte Billeders Forbarmer, du, som betroede Filosofen dit Lys og Digteren din Flamme, at de derved skulde opvække og udsprede Sandheder og ædle Følelser og Lyksaligheder paa Jorden, — hvorledes skulle de, hvorledes skulle især vi, som har Tid og Løjlighed og Lyst og Evne at oplyse eller at fornøje det Almindelige ved Skrifter, kunne bestaa for dit Ansigt, dersom Du krævede os til Regnskab for den tykke Uvidenhed, som den største Dél af det Almindelige endnu ligger nedgravet i, for de berusende Fordomme, der føre de ni Tiende dele iblandt os paa de farligste Afveje fra Dig og din Salighed, — for de Evner, de Talenter, den Virksomhed, de store Handlinger, de Helte-dyder, dine Miskunheders ædlest Lovsange, som nu slumre og kvæles

og dø, blot fordi ingen venskabelig Haand, ingen broderlig Stemme vilde vække dem? Hvortil har vi da anvendt vort Pund, og hvorledes har vi aagret dermed? . . . Jeg for min Del tilstaa oprigtig, at jeg ikke kan berolige min Samvittighed, og jeg har sat mig det helligt for, om jeg og ingen flér kan overtale, dog selv herefter at bidrage min Skjærv, og i det mindste efter al min Evne stræbe at befordre det, som jeg er overtydet om at være min Næstes Velfærd og Skaberens Villie. Men hvorfor ikke overtale flér? Skulde de Grunde, som har gjort saa stærkt Indtryk hos mig, være rent uvirksomme hos andre? Hvorfor skulde vi ikke kunne samles et Selskab af Menneskevenner, som med forskellige Gaver og fælles Kræfter, velsignede af den Algode, som saa vore Hensigts Rénhed . . .“

Her ender pludselig Evalds Haandskrift. Det blev kun et Brudstykke. Har det slaaet ham, at det ikke nyttede at danne et Selskab om Sligt? Eller er han kommen i Tanker om, at der enten ikke var Kræfter i Samtiden til at gjøre Noget for hans Yndlingstanke, eller at de dog ej kunde forstaa ham? Eller har han følt, at der skulde mere til end Skrift for at udrette det, han vilde have sat i Værk? Ja derpaa faar vi intet Svar. Men hvad gjorde han da selv? Blev hans eget Løfte kun Mundsvejr? Nej, der foreligger Vidnesbyrd om, at han begyndte at indfri det. En god Ven af ham, den unge Lærde F. Münter, der kort efter hans Død beskrev hans Løvnet, nævner blandt Andet nogle Sange og Viser i Skuespillet „Fiskerne“ som fremgaaede af den Tanke, „ogsaa at undervise den almindelige Mand ved Folke-Sange; Sygdom hindrede ham fra fremdeles at udføre sit Forehavende.“

Der er gaaet henimod 90 Aar, siden Evald skildrede Oplysningen hos den danske Almue, han havde lært at kjende, og fremstillede sine Tanker om, hvordan det skulde blive bedre. Naar vi nu sammenligne hans Skildring med, hvad vi selv kjende, da tør vi vistnok vidne, at Almuen er gaaet meget stærkt fremad i Oplysning og Sædelighed, i al Fald paa mange Steder i Landet. Men dersom vi saa spørge: hvordan er dette skét, da tror jeg, at en grundig Undersøgelse vil føre til det Svar: det er ikke nærmest Præsterne, vi kan takke derfor, — det er heller ikke Skolelærerne — Æren tilkommer Digterne. Hvad har Evald ikke selv udrettet med den Sang

„Kong Kristian stod ved højen Mast“,

som snart hver Mand og hver Kvinde, som hvert Barn i Landet kan synge? Og tænkte vi os Kløverbladet Oehlsenschläger, Ingemann og Grundtvig borte fra vort Folkeliv, hvordan vilde det da staa til med den menneskelige Oplysning? Vistnok skal det især kjendes, hvad de har udrettet, naar der staaer en Skare Bønder i forreste Række, som i den mest modtagelige Alder gennem Ordet er bleven oplyste om, hvad disse og andre danske Skjalde har stillet i Lys. Men allerede kan det dog kjendes vidt og bredt, hvad Læsningen af Grundtvigs Fordanskninger af Saxe og Snorre har virket, hvad Sands for det Danske der er vakt ved Ingemanns „Kongebøger“ og hans Holger Danske-Viser. — Men saa har jo Evald sét ret. Hans Syn paa det store Spørgsmaal om Almuens Oplysning vidner om, at han var en virkelig folkelig Seer. Og

har vi, uden at kjende hans Syn, væsentlig fulgt den Vej, han pegede paa, da lad os gaa endnu trostigere fremad, efterat have lært det at kjende.

At sætte Kraften paa de Voksnes Oplysning, at lade den menneskelige Oplysning gaa forud for den kristelige, og at bruge Digternes Hjælp til begge Dele, det var Evalds Tanke, og den har vundet mange Sejre i vore Dage.

Om Folkehøjskolen i Askov

i Aarene 1865 til 1868.

Af L. Schrøder.

I. Skolens Stiftelse, dens Velgjørere, Bestyrelse og Lærere.

Idet jeg skal give nogle Oplysninger om den Folkehøjskole, som hvis Forstander jeg nævnes, vil jeg først bede mine Læsere lægge Mærke til, at det at være Forstander betyder mindre her end maaské ved nogen lignende Skole i Landet. Ellers er det ofte Skolens Forstander, som har sat den i Gang, i alt Fald er det ham, som giver den sit Præg. Men her har vi været tre Lærere om at grunde Skolen, og her er vi tre Lærere, som tilsammen giver den sit Grundpræg. Folkehøjskolen i Askov kan ikke med Rette kaldes Schrøders Skole; skal den nævnes efter Mennesker, maa den kaldes **Flors Højskole** efter den Mand, som for 24 Aar siden først førte Grundtvigs Tanke med Højskolerne ind i Livet, Stifteren af Rødding Højskole, som freinfor nogen anden skal have Æren forat have hjulpet os med at faa vor Skole i Gang.

Kand. theol. H. Nutzhorn, Dyrlæge R. Fenger og jeg udgjorde Lærerkredsen paa Rødding Højskole, da dens Virksomhed standsede den 1 Maj 1864, fordi dens sidste Lærlinger rejste. Nogle Maaneder efter kom Vaabenstilstanden og om Høsten Freden, hvorved Grændsen blev trukken $1\frac{1}{2}$ Mil Nord for Rødding. Det var en almindelig Mening blandt Skolens Venner, i alt Fald i Vinteren 1864—65 og i de Kredse, hvor vi dengang færdedes, dels i Kjøbenhavn, dels i Rødding-Eggen, at det ikke kunde hjælpe at ville holde dansk Højskole under den tyske Regjering, der nu raadede i Sønderjylland. Det laa da nær nok, at vi ønskede at fortsætte vor Gjærning Nord for Grændsen, og Formanden for Rødding Højskoles Bestyrelse, Etatsraad Flor var straks villig til at hjælpe os. Han udsendte følgende Indbydelse:

Til Danskhedens Venner.

Det er øjensynligt, at der, efter den ulykkelige Krig og den mere end sørgelige Fred, har udbredt sig iblandt os en vis Raadvildhed og Modløshed. Hos Mange hersker Forknythed og Forvirring, hos Andre Letsind og Ligegyldighed, næsten overalt en Splidagtighed, som grændser til Fjendskab. De Fleste synes kun at nære et

svagt Haab om, at vi for Fremtiden kunne bestaa som et selvstændigt dansk Folk, og selv dette Haab støtte de alene paa Stormagternes Politik og paa tilfældige ydre Forhold. Det er som om der nu kun stod os tilbage at bevare vor personlige Tilværelse og sørge for vore materielle Interesser.

Men denne Forsagthedens og Mistvivlens Aand bør ikke faa Lov til at udbrede sig mere og mere. Den maa mødes og bekæmpes af os, som ikke beherskes af den, og det er min fulde Overbevisning, at der ogsaa ad privat Vej, uden Regjeringens Medvirkning, lader sig Meget gjøre for at frelse vor nationale Selvstændighed. Med Ønsket om at bidrage hertil det Lidet, jeg formaar, tillader jeg mig at fremlægge et Forslag og en Opfordring til ærede Medborgere og Medborgerinder, som indse eller dog ane, at med Tabet af den nationale Tilværelse forsvinder efterhaanden Menneskets aandelige og moralske Liv.

Den ydre Anledning til vor nationale Slappelse ligger naturligvis i vort ældgamle Maskepi med Tyskerne og Tyskheden. Men den indre og mere væsenlige Aarsag hertil er, efter min Overbevisning, ikke Mangel paa Kjærlighed til vor Nationalitet eller vor ejendommelig danske Natur og Væsen, saaledes som man let kan fristes til at tro, og som Mange ogsaa virkelig tro. Grunden hertil er meget mere Mangel paa Øje for, hvori denne Nationalitet bestaar, og Mangel paa Tro og Tillid til, at vi med fuld Ret og med Ære kunne holde fast ved den ligeoverfor den tyske. Men denne manglende Indsigt og Tro kan vindes ved Oplysning, og da vil den naturlige, men halv ubevidste og undselige, Lyst til at forblive hvad vi ere og altid have været, nemlig Danske, ikke alene i Tale men ogsaa i Sind og Tænkemaade, vaagne og fatte Mod til at gjøre sig gjældende. Da vil det tillige uden Vanskelighed blive almindelig indset, at der nu er den største Fare for, at dette vort danske Liv og vor danske Tilstand baade i politisk og aandelig Henseende, altsaa baade for Folket og for de enkelte Personer, vil blive os berøvet af Tyskerne, dels ved Vold og dels ved List, saafremt vi ikke alvorlig værgе os derimod.

Til at styrke denne Lyst og denne Frygt, hvor den allerede findes, og vække den, hvor den ikke kjendes eller føles, kan Skrift og Læsning vistnok være nyttig; men langt anderledes virksomt og kraftigt er det levende mundlige Ord, naar dette i frivillige Sammenkomster saavel af Mænd som Kvinder tales, helst af yngre men modne Mænd. Hvad herved kan udrettes, derpaa er f. Ex. Rødding Højskole et gjældeligt Vidnesbyrd og et uigjendriveligt Bevis

Saadanne faste og fri Oplysningsanstalter, hvor Ungdommen for en Tid tager stadigt Ophold, og hvor tillige Egnens Beboere af og til kunne høre oplysende og oplivende Foredrag, ere naturligvis Nationalitetens sikreste og stærkeste Støtter. Men foruden disse vilde ogsaa historiske og andre oplysende Foredrag, flere eller færre i Sammenhæng, holdte paa passende Steder, navnlig i Kjøbstæderne, kunne gjøre ikke ringe Nytte; thi det er paafallende, hvor ubekjendt man i Danmark er med sit eget Folks Historie

Naar mundlige Foredrag som de nævnte, enten stadige ved faste Læreanstalter eller i Forbigaaende paa forskellige Steder, i Virkeligheden skulle tjene til national Oplysning og national Oplivelse, maa de holdes af Mænd, som ikke alene ere vel bekjendte med Danmarks Historie, men ogsaa have et aabent Øje for den danske Nationalitetens Karakter og Væsen og føle den i sig selv som deres egen Natur, hvis ædleste Ejendommeligheder de for ingen Pris ville opgave. At vi ikke have mange saadanne Mænd, er mere end sandsynligt; men nogle gives der dog, naar man gjør sig alvorlig Umag for at finde dem.

Jeg har forhandlet med de Herrer Candidater Schrøder, Nutzhorn og Fenger, hvilke siden Efteraaret 1862 have udgjort Lærerpersonalet ved Rødding Højskole, og i den Tid have virket med udmærket Held ikke alene paa Skolens Elever, men ogsaa paa Omegnens Befolkning ved offentlige Vinterforelæsninger, som altid bleve meget stærkt besøgte af Mænd og Kvinder, Gamle og Unge. Disse ere villige til at begynde en lignende Virksomhed udenfor Hertugdømmet Slesvig, saafremt de nødvendige Pengemidler kunne skaffes tilveje.

Med 2—3000 Rd. aarlig i 3 Aar vilde der kunne gjøres en meget god Begyndelse, som vi have tænkt os skulde ske i den sydligste Del af Jylland, hvilken Provins, landfast med Tyskland, mere end Øerne er udsat for at vildledes og forføres paa Grund af sine formentlige materielle Interesser og de mange tyske Herremænd og Forpagtere, som der have bosat sig og fremdeles ville bosætte sig. Hvorvidt en Virksomhed til Nationaloplysningens Fremme, som den antydede, vil kunne strækkes, maa

jøvrigt bero paa Størrelsen af de Pengemidler, som patriotiske Mænd og Kvinder ville stille til vor Raadighed.

Paa Grund af de Erfaringer, mit 20 aarige Overtilsyn med Rødding Højskole har skaffet mig, tør jeg love, at saadanne Pengemidler, ifald de overlades til min Raadighed, ikke skulle blive brugte forgjæves. Det Regnskab, som jeg naturligvis maatte ønske at aflægge for Pengenes hensigtsmæssige Anvendelse, haaber jeg, de Herrer Professor Clausen, Professor F. Hammerich og Redactør Bille ville have den Godhed at modtage paa Bidragydernes Vegne.

Kjøbenhavn (Aabenraa 31) den 27 Februar 1865.

C. Flor.

Frugten af denne Opfordring blev, at der nu, da de tre Aar, Indsamlingen var beregnet paa, er forløbne, til Flor er indkommet og til mig udbetalt i alt 4139 Rd. 65 Sk. En Dél af denne Sum er dog Renter, Pengene har indbragt ved at staa i Bikuben; omvendt er der afgaaet enkelte smaa Beløb, som for Skolen er udbetalte i Kjøbenhavn. Denne af Etatsraad Flor indsamlede Pengesum er Skolens Grundfond.

I 1865 havde vi imidlertid ikke mange af disse Penge at raade over, saa vi maatte være glade ved det, da der for en billig Leje blev tilbudt os en Bygning paa et heldigt Sted. Det var et temmelig nyt Stuehus af en nedlagt Bondegaard i Landsbyen Askov, Malt Sogn, Ribe Amt. Vi tog mod Tilbudet. I Maj flyttede jeg derover med min Husstand. I Sommerens Løb blev en mindre Bygning opført og de nødvendige Forandringer gjort ved den gamle. Den 3 November 1865 var Nutzhorn og Fenger mødt, og da blev Skolen aabnet af Etatsraad Flor.

Askov ligger paa et Højdedrag, der mod Syd skraaner ned til Kongeaaen, mod Øst og Nord til Vejen-Aa og Vejen-Mose. Det er en mindre Landsby med ret frugtbar Marker og med venlige Skove i Nærheden. Den ligger lige langt fra Ribe og Kolding, men kun en halv Mil fra Skodborghus, hvor Posten mellem disse Byer daglig standser, og hvorfra der to Gange om Ugen gaar Post til Varde. Der er et Par Mil til de nærmeste Jernvejs-Stationer Vamdrup og Lunderskov. Men Grunden til, at jeg kalder Askov et heldigt Sted, er dog især, at vi herfra kun har en halv Mil til Sønderjyllands Grændse og to til Rødding, og at Folkethingsmand N. J. Termansen har sit Hjem i Nærheden. Blandt hans Venner kunde vi, ikke mindre end mellem vore sønderjydske Kyndinger, vente at finde den Støtte i Befolkningen, som en Folkehøjskole vanskeligt kan undvære. Vi er ikke bleven skuffede i dette Haab. Mange Mænd heri Egnen har mødt os med hjertelig Velvilje og støttet os med Raad og Daad. Der bliver paa de følgende Blade ofte Lejlighed til at vise dette.

Men der er Flere, som her med Tak skal nævnes, fordi de har gjort vel mod Skolen i dens første Aar. Rødding Højskoles Bestyrelse har til Skolens Brug overladt os de fysiske og kemiske Samlinger, som fandtes dernede, foruden nogle Bøger og enkelte Stykker Bogskaab. Boghandlerne Reitzel tilbød os, at vi maatte udtage Bøger for 50 Rd. af deres Forlag. Da ogsaa flere andre Boghandlere, Selskaber og Forfattere gav os Bøger, har vi allerede en god lille Bogsamling, hvorover jeg skal give en Fortegnelse, idet jeg i Klammer nævner Giverne:

- Adam af Bremens Kirkehistorie. (Schønberg.)
 Andersens Eventyr. 1—4. (Reitzel.)
 F. Barfod: Grundtvigs Jubelfest. (Schønberg.)
 — Ingemanns Jordefærd. (Schønberg.)
 P. Barfod: Efter en Rejse. (Schønberg.)
 Bendz: Huspattedyrenes Bygning og Liv. (Reitzel.)
 Billes Skizzer fra England. (Reitzel.)
 Blichers Noveller. 1—8. (Reitzel.)
 Brandt: Den danske Rimkrønike. (Schønberg.)
 — Ældre danske Digtere. (Michaelsen og Tillge).
 P. Bøjsens Ledetraad i Landmaaling. (Forfatteren.)
 Claudius' Udvalgte Skrifter, ved Thurah. (Schønberg.)
 „Danmark bestaar“. (Kand. W. Jacobsen.)
 F. Helweg: Lessing og Grundtvig. (Schønberg.)
 Grundtvig: Bragesnak. (Reitzel).
 — : Budstikke i Højnorden. (Schønberg).
 — : Christenhedens Syvstjerne. (Michaelsen og Tillge).
 — : Den levende Røst. (Schønberg).
 — : Kong Frederik den Syvendes Ihukommelse. (Schønberg).
 — : Kong Harald og Ansgar. (Schønberg).
 — : Livsfyrsten og Morderen. (Schønberg).
 — : Middelalderens Historie. (Schønberg).
 — : Om den sande Christendom. (Schønberg).
 — : Optrin af Nordens Kæmpeliv. (Schønberg).
 — : Paaskelillien. (Michaelsen og Tillge).
 — : Sakse Runemester. (Michaelsen og Tillge).
 — : Skal den lutherske Reformation virkelig fortsættes? (Schønberg).
 — : Snorre Sturlesøn. (Michaelsen og Tillge).
 — : den samme i 5 Ex. (Biskop Grundtvig).
 — : Søndagsbog. 1—3. (Schønberg).
 — : Trøstebrev til Danmark. (Schønberg).
 Hammerichs Sakuntala. (Reitzel).
 Hauchs Fortælling om Haldor. (Reitzel).
 — Robert Fulton, (Reitzel).
 — Valdemar Sejer. (Reitzel).
 Hertz: Svend Dyrings Hus. (Reitzel).
 Holbergs Heltinde-Historier. (Schønberg).
 — Komoedier. 1—7. (Det holbergske Samfund).
 — Moralske Tanker. (Schønberg).
 — Peder Paars. (Det holbergske Samfund).
 Holm: Fra Færøerne. (Schønberg).
 Ingemanns historiske Digte og Romaner. 1—12. (Reitzel).
 — dramatiske Digte. 1—6. (Reitzel).
 — Eventyr og Fortællinger. 1—13. (Reitzel).
 — Romancer, Sange og Eventyrdigte. 1—10. (Reitzel).
 — Levnetsbog. (Reitzel).
 Klaczko: En russisk Statsfanges Erindringer. (Schønberg).
 Layard: Niniveh. (Schønberg).
 Lindbergs Smaaskrifter. (Schønberg).
 Maribos Skizzer (Schønberg).
 Maywahlen: Om de Dødes Rige. (Schønberg).
 Paludan-Müllers Nye Digte. (Reitzel).
 Rimbert: Ansgars Levnet. (Michaelsen og Tillge).
 Schørring og Dahlerup: Lov og Ret. (Forfatterne).
 Skau: Peder Hjort Lorensen. (Michaelsen og Tillge).
 Sturzenbecker: Over Sundet. (Michaelsen og Tillge).
 Tidsskrift for Landøkonomi, 11te til 14de Aargang. (Det kgl. danske Landhusboldnings-Selskab).
 Thieles Folkesagn. 1—3. (Reitzel).
 Thiers: Den franske Revolutions Historie. 1—10. (Student Otto Bertelsen).
 Thorsens Værk om de sønderjydske Runestene. (Forfatteren).

- Wagner: Det kirkelige Vennemøde 1863. (Schönberg.)
 Valentin: Peter kommer paa Landet. 1—3. (Wroblewsky).
 — Hvorledes Hans fandt Guld herhjemme. (Wroblewsky).
 Oehlenschlägers Romantiske Dramaer. 1—2. }
 — Tragiske Dramaer. 1—10. } (Selskabet til Udgivelse af Oehlenschlägers Skrifter)
 — Syngespil. 1—6. }
 — Digte. 1—6. }
 — Eventyr o. s. v. 1—4. }
 — Heltedigte og Sagaer. 1—4 }

Professor H. N. Clausen har sendt „den gjenfødte Rødding Højskole“ en Samling Afbildninger af Nordens Guder. Udgiverne af Fædrelandet, Dagbladet og Dansk Kirketidende har givet Skolen Fri-Eksemplarer af deres Blade; ogsaa af Dansk Folketidende har vi faaet et Fri-Eksemplar. Udgiverne af Koldingposten og Dansk Folketidende har, ligesaavel som det nu standsede Blad Hejmdal, uden Betaling optaget vore Bekjendtgjørelser. Det er kun undtagelsesvis, at vi har bedt andre Blades Udgivere om at optage vore Bekjendtgjørelser.

Der er saaledes Mange, der har bidraget til, at vi ikke har behøvet at tage for stærkt til de af Flor indsamlede Penge. Dette vil bedst sés, naar jeg meddeler en Oversigt over Skolens Regnskab, saaledes som det blev afsluttet den 11 April 1868, og som det stiller sig uden Hensyn til Flors Indsamling:

Indtægt:

1. Betaling for Undervisningen:			
fra 1 Maj 1865 til 1 Maj 1866*)	.....	825 Rd. 72 Sk.	
— — 1866 - 16 April 1867	.....	1660 - 88 -	
- 16 April 1867 - 11 April 1868	.....	1832 - 48 -	
			4319 Rd. 16 Sk.
2. Gaver til Højskolen fra forskellige, navnlig af Egnens Folk og som Paaskjønnelse for de offentlige Foredrag	.....	433 - " -	
3. Tilskud af Sorø Akademis Midler**) ved Kirke- og Undervisnings-Ministeriets			
Skrivelse af 31 Marts 1866	.....	1047 Rd	
— - 15 April 1867	.....	820 -	
— - 14 Juni 1867	.....	380 -	
			2247 - " -
4. Forskellige Indtægter, navnlig Renter af Kassebeholdningen		61 - 19 -	
			7060 Rd. 35 Sk

Udgift:

1. Lærerløn***)	.....	6400 Rd. " Sk.	
2. Husleje	.....	240 - " -	
3. Til Bygninger og Boskab	.....	1431 - 89 -	
4. Belysning og Brændsel paa Skolen	.....	280 - " -	
5. Forskellige Udgifter	.....	118 - 85 -	
			8470 Rd. 78 Sk.

*) I Sommeren 1865 var min Hustru og jeg ene om at holde Skole i 2 Maaneder for nogle unge Piger fra Nabolaget; det var nærmest forat prøve denne Gjerning; Indtægten var kun 33 Rd. 72 Sk.; Resten indkom om Vinteren for Karleskolen.

**) Efter at Regnskabet var sluttet, modtog jeg Ministeriets Skrivelse af 16 April 1868 om en Bevilling paa 820 Rd.

***) Fra 1 Maj 1865 til 1 Maj 1866 var den 1600 Rd., i de følgende to Aar 2400 Rd. om Aaret.

Regnskabet vilde have udvist et betydeligt større Underskud, dersom det havde været nødvendigt at anskaffe Bøger og Hjælpe midler til den naturvidenskabelige Undervisning. Nu er Udgiften kun 1410 Rd. 43 Sk. mere end Indtægten, og denne Sum svarer da omtrent til det, som er udgivet til Bygningernes Udvidelse og Anskaffelsen af det nødvendigste Boskab, saa vi kan regne, at det kun er dertil, vi har brugt af den florske Indsamling.

De vigtigste Indtægts-Poster har været Betalingen for Undervisningen og Tilskudet af Sorø Akademis Midler. Skjøndt det Sidste, som er den eneste offentlige Understøttelse, vi har faaet, neppe svarer til Halvdelen af den Hjælp, Rødding Højskole i de senere Aar fik fra offentlige Kasser, er det dog vistnok kun det voksende Tal af Lærlinger, som har gjort, at vi fik saameget. Det bliver da især dette, som har hjulpet paa vort Pengevæsen. Men det Samme har gjort nyt Byggeri nødvendigt. Skjøndt vi har havt det Held, at Nutzhorn selv har kunnet bygge sig et Hus og deri har skaffet Plads til endél Lærlinger, saa har det dog i alle Maader hidtil været smaat baade med vore Undervisnings-Værelser og med Soverum til Lærlingerne, og til Fenger har vi hidtil ikke havt nogen ordentlig Bolig. De fleste af Flors Penge havde vi i Behold til at bygge for. Men vi kunde ikke blive ved at bygge paa lejet Grund. Da kom der i Foraaret et Tilbud fra nogle af Skolens Venner, at de vilde bidrage til, at jeg fik saamegen Jord, at jeg kunde holde én eller to Køer. I Tillid til den Hjælp, de vilde yde, og med Etatsraad Flors Minde, købte jeg saa de lejede Bygninger med 3 Tdr. Land for 3700 Rd., hvoraf de 2500 Rd. skulde blive staaende som en Prioritets-Gjæld, der indtil 1 November 1870 kun forrentes med 80 Rd. aarlig, medens jeg paatog mig uden at gjøre Skaar i Skolens Formue at udbetale de 1200 Rd., hvortil Jorden var beregnet, inden 11 Juni næste Aar. Siden dette er bragt istand, har vi taget fat paa Byggeriet. Vi er snart færdige med et Hus, hvori der blandt andet er en stor Stue, et Sovekammer til 10 Lærlinger og en Stald til 20—30 Heste*). Og til næste Aar vilde vi gjerne have en Hovedbygning opført, med en Skolestue, hvor der var højt til Loftet, med en rummelig Lejlighed til en Lærer, der vilde have mange Kostgængere, og med Sovekamre til disse. Der skulde saa jeg bo, medens Fenger skulde have min nuværende Lejlighed. Højskolesagens Venner vil forstaa, at det vilde være os kjært, om dette Skolehus kunde blive indviet den 7 November 1869, som er 25 Aars-Dagen, efter at Rødding Højskole blev aabnet.

Dersom vi faar dette ført igjennem, vil Ejendommens Værdi blive mere end det dobbelte af, hvad Flor har indsamlet. Der kommer da til at hvile en større Gjæld paa den, som jeg bliver ansvarlig for. Af Navn bliver jeg derfor ogsaa Ejer af Skolen. Men der er truffen Foranstaltning til, at de af Flor indsamlede Penge stadig kan komme Højskolesagen til Gode. Til at have Tilsyn med at dette skér, er der dannet et Slags Skoleraad, som selv optager ny Medlemmer, naar nogen skulde

*) Her er ingen Kro i Byen, og vi ønsker, at der ingen skal komme. Derfor maa vi selv bygge Gjæstestald. Hidtil har Gaardmændene i Nabolaget vist Skolens Fremmede en stor Gjæstfrihed, som vi ikke nok kan takke dem for.

ønske at udtræde eller afgaa ved Døden, og som bestaar af Etatsraad Flor, Folkethingsmand N. J. Termansen, H. J. Lauridsen af Vejen og Skolens tre faste Lærere. De tre nævnte Mænds Forhold til Skolen har udviklet sig af sig selv, og det er først i Sommer, at vi skriftligt har opsat nogle Bestemmelser derom. H. J. Lauridsen har været vor utrættelige Hjælper i alle ydre Anliggender. At N. J. Termansen blev vor Raadgiver og Støtte, vil de, der kjende ham, let forstaa. Etatsraad Flor har fra første Færd havt Tilsyn med Skolens Gjerning; som allerede anført talte han det første Ord, da den blev taget i Brug, og siden har han trods sin høje Alder besøgt Pigeskolen hver Sommer (fra 4—6 Juni 1866, fra 15—18 Juli 1867 og fra 8—11 Juli 1868) og sidste Vinter overværet Undervisningen i Karleskolen i flere Dage (fra 8—14 December 1867). Desuden staaer han i stadig Brevveksling med os og modtager mine Regnskaber til Gjennemsyn. Han er selvskreven som første Mand i vort Skoleraad.

Under det daglige Skoleliv er det de tre faste Lærere i Forening, der staaer for Styret. Vi har ogsaa aftalt, at vor Løn skal være éns; kun skal jeg have fri Bolig forud for de to andre, imod at jeg fører Skolens Regnskab og Brevveksling. Lønnen for hver af de faste Lærere skal være 800 Rd., saavidt som Skolens Indtægter slaar til, og kan blive større, dersom der med Tiden bliver Overskud. Formentlig vil denne Løn ikke findes at være for stor for en gift Mand, hvis Stilling ikke medfører Pensionsret, men som man dog ønsker, skal beholde den i en Række af Aar. Forholdet mellem Skolens faste Lærere kan oplyses ved en Henvisning til Forholdene ved Universitetet. Der har hver Professor en selvstændig Stilling, og den imellem dem, som bærer Rektor-Navnet, øver ikke ved sin Myndighed noget Tryk paa de andre. Ligesaa fri som Stillingen er mellem Universitetets Professorer og den af dem selv aarlig valgte Rektor, ligesaa fri er den vistnok her paa Skolen mellem de faste Lærere og den af dem, som bærer Forstander-Navnet, og jeg skulde ikke have noget imod, at snart den ene snart den anden af os under dette Navn kom til at optræde paa Skolens Vegne udadtil, dersom det ikke for Tiden af flere Grunde vilde volde Bryderi. Aarsagen til, at jeg har fremhævet dette Forhold mellem Lærerne, er den samme, hvorfor jeg har glædet mig ved, at det udviklede sig paa den Maade. Det er af Vigtighed for Højskolesagen, at der i al Fald er nogle Skoler, hvor der staaer flere Lærere ved Siden af hverandre, der ved lang Erfaring er bleven Herrer over deres Undervisningsfag og har faaet det rette Skjøn for, hvad deres Lærlinger kan tage imod. Men dersom Lærerne skal vedblive at virke med Lyst ved en Skole gennem en længere Aarrække, da maa de have ordentlig Løn for deres Arbejde og virkelig Stemmeret i Skolens Anliggender.

Foruden de tre faste Lærere har Højskolen hver Vinter haft en fjerde Lærer, 1865—66 og 66—67 min Broder Johannes Schrøder, som siden selv har faaet en Højskole paa Sælland, og sidste Vinter en af vore tidligere Lærlinger, Senderjyden P. Jessen, som nu er gaet til Landbohøjskolen forat lægge sig efter Dyrslæge-Videnskab. Ogsaa han tænker paa senere at blive Højskolelærer. I det Hele ønsker vi helst til denne Lærerstilling et Menneske, som i den Tid, han har tilovers fra

sine egne Undervisnings-Gjenstande, har Lyst til at høre de faste Læreres Foredrag for derved at forberede sig til en større Lærerstilling. Dette Hensyn tog vi ogsaa, da vi til vor Hjælper for næste Vinter valgte J. Madsen, som i to Halvaar har været Lærling paa Vallekilde Skole og et Halvaar her.

Om Sommeren, da vi har Skole for unge Piger, maa vi have kvindelig Hjælp; thi Pigerne skal have Vejledning i Syning; men især gjælder det dog om at have Lærerinder, der ved deres Omgang med de unge Piger kan have en god Indflydelse paa dem. Hidtil har Nutzhorns og min Hustru været Pigeskolens Lærerinder.

Men der er endnu flere end de nævnte, som har taget Dél i Undervisningen paa Skolen, om jeg end ikke vil regne dem til dens Lærerkrafter. Lærer C. Appell, der nu bor i Rødding, har af og til holdt enkelte Foredrag paa Skolen; men sidste Sommer holdt han en hél Række eller 12 længere Foredrag over den bibelske Historie. Præsten H. Svejstrup i Rødding holdt den forrige Sommer og sidste Vinter mindst 10 opbyggelige Foredrag paa Skolen. Folkethingsmand N. J. Termansen har holdt flere historiske Foredrag.

Endelig hænder det ikke saa sjelden, at Skolen faar Gjæster, der vel egentlig kommer forat høre paa Lærernes Tale og de Unges Sang eller forat lære Skolens Indretning at kjende, men som saa ogsaa selv føre Ordet paa Skolen. Præsterne M. Melby fra Asperup, J. Schørring fra Hodde, L. Wagner fra Sést, Petersen fra Aastrup og V. Hansen fra Vejen har alle flere Gange holdt kortere eller længere Foredrag paa Skolen. Forhenværende Landstingsmand P. Nielsen fra Kjerteminde var her en Uges Tid sidst i Januar 1867 og maatte da gjerne hver Aften gjøre Rede for en eller anden Begivenhed i vor nyere Historie, som Lærlingerne spurgte ham om. Kgl. Skuespiller Mantzius har holdt Oplæsning paa Skolen i Sommeren 1867. Højskoleforstander Trier fra Vallekilde har besøgt os og holdt Foredrag paa Skolen. Det samme har Højskoleforstanderne Chr. Richardt fra Michael Gøes Højskole og Christoffer Brun fra Norge og Højskolelærer Chr. Baagø fra Testrup, inden de begyndte deres Virksomhed*). De blev her kun nogle Dage eller Uger. Men i Sommer var den norske Lærer L. M. Bentsen her i 4 Maaneder forat forberede sig til sin Højskolegjerning iblandt Trønderne. Og han skal særligt nævnes, fordi han, naar en af Lærerne havde Forfald, fortalte Sagaer for Pigerne (om Gunlaug Ormstunge, om Sigmund Bresteson og om Stiklestad-Slaget).

Provsten for Ribe Amts østre Provsti, Schousboe, besøgte os den 8 Marts 1866 for efter Paalæg fra Ministeriet at undersøge

---

*) Højskoleforstanderne Rosendal paa Vinding, J. Madsen paa Tamdrup og L. B. Paulsen paa Vejstrup Højskole har ogsaa deltaget i Højskolelivet her, før de begyndte andensteds. Den samme glædelige Erfaring har flere andre Højskoler gjort, at de, der vil begynde paa ny Skoler, først søger at gjøre sig bekendt med de bestaaende. Den varsler om en god Samvirken om denne Oplysnings-Gjerning.

Skolen. — Paa sin Visitats-Rejse i Foraaret gjorde Biskop Balslev Skolen et kort Besøg (den 16 Maj 1868).

2. Vinterskolen for unge Karle.

Det maa vist regnes forat være en Fordél ved denne Skole, at dens faste Lærere alle længe nok har været i Virksomhed i Rødding, til at vi kunde leve os ind i den Skole-Indretning, som der havde udviklet sig i Aarenes Løb, og at vi derefter ved at skulle begynde paa et nyt Sted er bleven stillede frit overfor Skikken i Rødding, saaat vi kunde gjøre de Forandringer, vi fandt ønskelige.

I Rødding blev der holdt Skole baade Vinter og Sommer for unge Karle. De skulde optages paa Skolen den 1 Novbr. og blive til næste 1 Novbr.; endelig skulde de saa gjerne enten blive paa Skolen endnu den følgende Vinter eller senere vende tilbage og være der en Vinter. Men det var meget vanskeligt at faa Lærlinger nok, som virkelig vilde bruge denne fuldstændige Undervisning; om Sommeren var der næsten altid meget færre Lærlinger end om Vinteren. Andre Steder i Landet har man ligeledes erfaret Ulæmpene ved Sommerskolen for Karle, hvorfor man nøjedes med at holde Vinterskole. Men da begyndte Højskoleforstander Kold at holde Pigeskole om Sommeren, og derved var Banen brudt for en nyttig Brug af Lærerkræfterne i denne Tid. Vi besluttede at træde i hans Spor i Askov. Ved at indskrænke Skolen for de unge Karle til Vinteren var der den Fare, at Omfanget af Højskolens Undervisning kunde blive trykket ned til et Lavmaal, og det vilde vi nødig række Haanden til. Imidlertid haabede vi at undgaa dette ved en sparsommeligere Brug af Tiden og ved en videregaaende Undervisning for de Lærlinger, som kom anden Gang; for de unge Karle maatte det være gavnligt, at de brugte deres legemlige Kræfter om Sommeren. Endnu kan Følgerne af Forandringen ikke bedømmes, da vi endnu ikke véd, om det bliver Regelen, at vore Lærlinger vender tilbage til Skolen en anden Vinter.

Vinterhalvaaret har paa Kolds Skole i mange Aar været fra 1 Novbr. til 1 April, og det er ganske rigtigt i disse fem Maaneder, at Gaardmændene bedst kan undvære deres Sønner. Men jo flere Lærere vi er, desto mere nødvendigt bliver det at nytte Tiden. Vi vilde ikke nøjes med mindre end 6 Skolemaaneder om Vinteren. Spørgsmaalet var, om vi skulde tage April eller Oktober med. Den første Vinter holdt vi Skole fra 3 Novbr. til 1 Maj; men Halvparten af Karlene maatte forlade os 1 April, fordi de savnedes hjemme; det svækkede vor Virksomhed; den Lærer, som er vant til at have 40 Tilhørere, vil næsten altid miste noget af sin Varme, naar han ved Slutningen af sine Foredrag kun har 20; og de Lærlinger, vi holdt tilbage, savnede Kammeraterne, de havde levet sig sammen med, saa deres Samliv blev ogsaa mere mat. Senere har vi derfor begyndt vor Skole til Oktober og sluttet den til April. Vi har da rigtignok ikke kunnet faa alle Karlene samlede fra først af; nogle er først kommen midt i Oktober, naar deres Forældres Efteraars-Arbejde var sluttet, andre først til November, naar den Tjeneste ophørte,

de havde paataget sig for Sommeren. Men det gjør endda ikke saameget, at Flokken samles lidt efter lidt. Lærerne har da lettere ved at lære de enkelte at kjende, og de først komne slutter sig snart sammen til en Kjerne, hvorom de andre samler sig. Ved vor Undervisning maa vi imidlertid tage Hensyn til, at vi først til November kan gjøre Regning paa at have Skolen samlet. Fenger kan i Oktober gennemgaa Fysiken, der er mindre nødvendig for de vordende Landmænd, og gjemme Kemien til November. Nutzhorn kan tage en almindelig Oversigt over Verdensbeskrivelsen i Oktober og gjemme Fædrelandsbeskrivelsen til November. Jeg tager et almindeligt Omrids af Verdenshistorien i Oktober, som det kan være godt at begynde med, men som ikke er strengt nødvendigt forat følge de historiske Foredrag, der begynder til November.

Endnu en Forandring, som vi har gjort, skal jeg her nævne. I Rødding var Betalingen bestemt til at gives halvaarsvis, og den Lærling, som kun var paa Skolen i nogle enkelte Maaneder, skulde betale forholdsvis mere for disse. Vi har valgt at fastsætte en maanedlig Betaling (8 Rdl. for Kost og 4 Rdl. for Undervisning). Lærlingene skal ikke ved Hensyn til en billigere halvaarlig Betaling lokkes til at blive her længere, end de har Lyst til. I Længden skal man nok erfare, at det svarer bedst Regning at blive her Halvaaret ud, og det har i de sidste to Vintre kun været i ganske enkelte Tilfælde, at en Lærling, naar han først var kommen her, rejste, før Halvaaret var omme. Saadanne enkelte Tilfælde kunde være begrundede i Vedkommendes Sygdom eller i Dødsfald i hans Hjem. Men det er ogsaa skét, at her er kommen Karle, som ikke kunde blive her mér end én eller et Par Maaneder. Det var da gjerne saadanne, som før havde været Lærlinger hos os eller paa andre Højskoler, og deres Skolebesøg kunde vi ingenlunde ønske forhindrede; de var gjerne til Oplivelse baade for Lærerne og for de andre Lærlinger. Men om det ogsaa skulde ské, at en fattig Karl, som ingen videre Forkundskaber havde, brugte en Spareskillig til at være paa Skolen én eller to Vintermaaneder, uden at have meget Udbytte deraf med Hensyn til Oplysningen, saa var det dog muligt, at han kunde blive saa oplivet ved at tage Dél i vort Samliv, at han siden vilde sande, hans Tid og Penge var ikke spildt.

Med Hensyn til Lærlingernes Bolig og Bepising vilde de ydre Forhold have gjort det nødvendigt, at vi maatte slaa ind paa et andet Spor end det, der blev fulgt i Rødding, selv om vi ikke havde erfaret Ulæmperne ved at overlade dette til en Spisevært. Vore Pengevilkaar har slet ikke tilladt en saadan Ordning. Vi maatte den første Vinter bede Naboerne om at tage vore Lærlinger i Huset, og selv tog jeg 7 af dem paa Kost. Den næste Vinter, da ogsaa Nutzhorn havde sin egen Husstand, havde vi tilsammen 17 boende hos os. Sidste Vinter naaede vi op til 28, og til Oktober skulde vi have Plads til 40. Vi har fundet os vel ved at have Karlene i Huset og vilde neppe, selv om vi havde Lejlighed til det, vende tilbage til at have Spisevært paa Skolen. Det er forøvrigt gaaet godt med at have Lærlinger boende hos Naboerne. Men da der dog altid er nogen Besvær ved at gaa bort fra Skolen forat spise og forat sove, er det blevet mere og mere almindeligt, at de Unge udtrykkelig forlanger at komme til at bo hos Lærerne. Jeg tror heller

ikke at tage Fejl i, at de, der har prøvet baade at være Læringer paa Rødding Højskole og at være her, foretrækker Indretningen i Askov, endskjøndt den udvortes Bekvemmelighed var langt større hist end her. Karlene sove fra 4 til 10 paa ét Kammer og fordetmeste i Dobbeltsejle, saaat de hver medbringer en halv Sengs Klæder, medens de i Rødding var to om et Kammer med Kakkellov, og hver havde sin Seng. Noget bedre venter vi med Tiden at kunne gjøre det for dem. Men vi vil neppe indrette os paa at have opvarmede Værelser uden maaské for de Ældre; ellers skal deres Kamre kun være til at sove i. Skolestuerne holder vi derimod opvarmede og oplyste til sént paa Aftenen, forat Karlene ogsaa i Fritiden kan være samlede der, og det enten de bo hos Lærerne eller i Byen. Megen Fritid er der forresten ikke, som det vil ses, naar jeg nu angiver, hvorledes Undervisningen har været ordnet de to sidste Vintre.

Alle Læringerne er samlede i den største Skolestue:

- 1) fra Kl. 8 til 10, da Fænger hver anden Dag holder en Række Foredrag over Fysik, Kemi og Agerdyrkningslære, og hver anden Dag en Række Foredrag over Husdyrlæren;
- 2) fra Kl. 10 $\frac{1}{4}$ til 12, da jeg holder en Række Foredrag over Menneskeslægtens Levnetsløb; derunder medtager jeg, hvad man ellers kalder Verdenshistorie, Fædrelandshistorie og Mytologi, tildels ogsaa Bibelhistorie, Kirkehistorie og Sjælelære;
- 3) fra Kl. 5 $\frac{3}{4}$ til 7 $\frac{1}{2}$, da Nutzhorn déls holder Foredrag over Fædrelandsbeskrivelsen og engang om Ugen over et Afsnit af Danmarks nyere Historie, déls underviser i Sang, i Modersmaalet og Svensk.

Derimod er Læringerne delte i to Hold i de tre Eftermiddagstimer fra Kl. 2 til 5.

De, som ikke har været paa Højskole før, her eller andensteds, og heller ikke paa anden Maade har skaffet sig en større Færdighed — og det er gjerne Tilfældet med 3 af 4 — undervises i disse Timer af Fjerdelæreren i Skjønkrivning, Regning, Landmaaling, Korttegning og Nivellering. Nogle Timer om Ugen møder Nutzhorn forat gennemgaa Retskrivnings-Arbejder med de enkelte Læringer. Stundom, naar Vejr og Vej har været gunstige dertil, har Karlene havt Vaabenøvelse.

Det ældre Hold, der mést bestaar af gamle Højskole-Læringer, faar i de 18 ugentlige Eftermiddagstimer en særlig videre gaaende Undervisning.

- 1) Fænger havde sidste Vinter 8 Timer med dem i Kemi, hvortil der var knyttet Laboratoriums-Arbejder, Plante-Fysiologi og Læren om smitsomme Sygdomme hos Husdyrene;
- 2) Nutzhorn havde 5 Timer med dem i Verdens-Beskrivelse og Islandsk;
- 3) i 5 Timer søgte jeg déls at gjøre dem bekendt med nogle af de vigtigere historiske Kildeskrifter, der haves oversat paa Dansk, déls fortalte jeg dem Englands Historie efter Macaulay, déls brugte jeg nogen Tid til i Samtaler at gennemgaa Statshusholdningslærens Grundtræk. Forsaavidt nogen af dem ønskede Øvelse i Retskrivning, gennemgik jeg deres skriftlige Arbejder, hvortil der da ogsaa gjerne knyttede sig nogen Samtale.

I Ordningen af denne Undervisning for de Ældre er det forøvrigt vor Mening saameget som muligt at tage Hensyn til Lærlingernes egen Lyst. Jeg kunde ønske at give denne Undervisning en større Udvikling. Der er gjerne nogle Lærlinger, som ønsker at gaa videre i Fengers Fag, men mindre bryder sig om Islandsk, og omvendt. Der kunde derfor vistnok med Held gjøres en Deling af de Ældre. Men hvad jeg gjerne ønskede, de alle skulde tage Dél i, var en Undervisning i den nyere Tids Historie med særligt Hensyn til de borgerlige Samfundsforhold, der har udviklet sig siden den franske Statsomvæltning i forrige Aarhundrede, og i den Lov og Ret, som gjælder i Danmark. Men den Lærer, der skulde give en saadan Undervisning paa en frugtbar og vækkende Maade, maatte helst til Skolen medbringe en rig Erfaring fra det borgerlige Samfundsliv og et nøje Kjendskab til de politiske Forhold i Europa, omtrent som det kunde tænkes hos en oplyst Rigsdagsmand. Det vilde være os overmaade kjært, om vi kunde faa Hjælp af en saadan Lærer i al Fald i en Dél af Vinteren.

Til det ovenfor beskrevne daglige Skoleliv hører endnu, at Nutzhorn gjerne i Middagsstunden i sin egen Bolig indøver de særskilte Sangstemmer, forat den énstemmige Sang paa Skolen kan veksle med den flerstemmige. De Unge har megen Lyst til denne, og vi sætter Pris paa den, fordi den uddanner Forsangere, som vi gjerne vilde have, at mange af vore Lærlinger efter endt Skoletid skulde blive hver i sin Kreds. I Aftentimer har Fenger undervist enkelte Karle i Engelsk.

Endelig bliver der gjerne læst højt paa Skolen et Par Aftener om Ugen, fordetmæste af mig, og Søndag Eftermiddag har jeg sidste Vinter læst for Karlene i et Par Timer. Det Bedste, jeg kan byde dem, er Bjørnsons Fortællinger; men stor Glæde har de ogsaa havt af en Digtning som Oehlenschlägers Aladdin. Mest bruger jeg dog historiske Digtninger. — Mod Slutningen af sidste Vinterhalvaar var der et Par sællandske Karle, som bad mig hjælpe dem med at forstaa Grundtvigs Bragesnak. Den vilde jeg ikke læse paa Skolen, da jeg frygtede, den vilde blive for svær for de Fleste. Jeg foreslog dem da at komme til mig og tage de Kammerater med, som havde Lyst til at høre det. Der kom imidlertid mange, efterhaanden en 30 Karle, som 3 eller 4 Aftener om Ugen tilbragte 1½ Time hos mig med at høre disse Foredrag om græske og nordiske Myter oplæste og forklarede, — og det gik ved Siden ad Oplæsningen paa Skolen, som fortsattes de andre Aftener. Det var mig et Bevis paa, at unge Mennesker i den Alder og med den Friskhed, som Bøndernes Sønner har, kan tage imod særdeles meget, naar de kun faar det paa en livlig Maade ad Ørets Vej. Og den Erfaring trøster jeg mig ved, naar Folk stundom indvender mod Askov Højskole, at Ungdommen her faar for meget.

Det er klart af alt dette, at her ikke er megen Fritid i Askov og ikke megen Tid til Hjemme-Arbejde, for den, som vil nytte al Lærernes Hjælp. Selvfølgelig kan det ikke hjælpe at give Karlene mange Bøger i Hænderne. Ved Undervisningen bruges Flors Haandbog i den danske Litteratur, hvori der ogsaa findes svenske Læsestykker, en af det skandinaviske Selskab udgiven Bog med svensk Læsning og — af det ældre Hold — Friedriksons islandske Læsebog. Men af disse Bøger har

vi saamange, at Karlene ikke behøver at købe dem. For en lille Leje kan de faas til Brug i hele Halvaaret. Af Bøger, som flere eller færre Læringer køber, kan nævnes: Lakoppidans Agerdyrkningslære, Stockfleths Fremstilling af de vigtigste Sygdomme hos Hesten, Oksen og Faaret, Grundtvigs Historisk Børnelærdom og Mundsmag af Danmarks Historie, Flors danske Sproglære og Sætningslære. Flors Fremstilling af Grundtvigs mytologiske og historiske Betragtningssmaade, Svend Grundtvigs Udvalg af danske Kæmpeviser, samt de Visebøger, der er udgivne af P. O. Bojsen, Kristian Køster og mig. I disse findes en stor Mængde historiske Digte, ved hvilke Mindet om de nordiske Myter og Oldsagn samt om vigtige Begivenheder i Fædrelandets Historie og navnkundige danske Mænd paa en fornøjelig Maade kan opfriskes, saaat disse Sange i Forening med Oplæsningen af historiske Digterværker som Paludan-Müllers Benedikt af Norcia, Grundtvigs Krønikerim, Kong Harald og Ansgar og Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord, Oehenschlägers Hakon Jarl og Ingemanns Valdemar den Store og hans Mænd, for en Dél gjør samme Gavn som Gjentagelse af Fortællingen, og mere, ved at vise Skjaldenes Syn paa det Sagn eller den historiske Begivenhed, der er fortalt.

Hvorledes den her beskrevne Undervisningsmaade afviger fra den, der blev brugt i Rødding, skal jeg ikke udførligt paavise, men kun fremhæve, at vi er kommen bort fra de mange Fag og de mange enkelte Timer og har søgt at samle det, vi havde at sige, i enkelte store Rækker Foredrag. Men i en Hovedting vil man i Askov forhaabentlig kjende den gamle Rødding Højskole igjen, og det er i den alvorlige Bestræbelse forat give de Unge en virkelig omfattende og grundig Oplysning ved Hjælp af flere ældre og erfarne Lærere.

Af Betydning for vort Skoleliv har det været, at vi ikke blot flere Gange har havt Lejlighed til at gjøre mindre Rejser med vore Læringer, forat besøge gode Venner af Skolen i Gjesten Sogn eller forat overvære et Møde, som Folkethingsmand N. J. Termansen holdt med sine Vælgere, men ogsaa enkelte større Udflugter. Den 21 November 1866 var vi i Ribe, hvor Adjunkt Helms holdt et meget oplysende Foredrag for os om Domkirken, medens Kathedralskolens Rektor, Professor Bendtsen, og de to naturvidenskabelige Lærere med stor Forekommenhed aabnede os Adgang til Skolens Samlinger og forklarede dem for vore Læringer. — Fra 29 Marts til 3 April 1867 gjorde Skolen en Rejse til Frederits og Asperup og til Odense og Omegn. Kyndige Mænd forklarede os fra Frederits's Volde 6 Juli-Slagets Gang; Dr. L. Helweg holdt et Foredrag for os om St. Knuds Kirke, og overalt mødte vi stor Gjæstfrihed og Venlighed. — Fra 31 Marts til 4 April 1868 gjorde vi en lignende fornøjelig Rejse over Røj til Starup og Dons, til Pjedsted og Frederits, hvor Minderne om 6 Juli-Slaget atter blev fremdragne. Det er navnlig Forældre og Venner af vore Læringer, som det skyldes, at vi har kunnet gjøre saadanne Rejser. De mange, der ved Lejligheder som disse har sét mildt til vore Læringer og taget gjæstmildt imod dem, og derved givet dem en levende Erfaring af, at den ældre Slægt har et lyst Haab om Ungdommen, — disse mange, Mænd og Kvinder, har ogsaa deres Dél i det, om vore Karle ved deres Ophold paa Skolen har faaet Lyst til at leve „som Fædrenes værdige Sønner“.

Hvert Aars 13 Januar har vi paa Skolen havt en lille Fest, Juletræ og nordisk Højtid. De af Byens Folk, der havde Lærlinger paa Kost, var da gjerne indbudne, og det er hver Gang gaaet meget fornøjeligt til. Den første Gang, 13 Jan. 1866, blev Karlene overraskede ved en smuk Dannebrogsfane, som to fyenske Piger havde sendt med den Hilsen:

Sønderjylland vundet,
Det er Danmarks Maal.

Nutzhorn havde skrevet den Sang, hvormed de sluttede Kreds om Fanen:

Vaj højt! vaj højt for Skolen her,
Vort Dannebrog.
For vore Ungersvende vær
Et Pant, at Danmarks Sag især
Er Dannekvindens Hjerter nær
Med Dannebrog.
Ja lær kun hver en Danmarks Søn,
Af Kvindens Tro i Lys og Løn
At skue til vor Fane skjøn,
Vort Dannebrog!

Vaj højt! vaj højt vort gamle Flag
I hver en Stund,
Som Varsel om en Frelsens Dag
For Danmarks næsten sunkne Vrag
Med Sejer for den danske Sag
I hver en Stund,
Saa Mænd og Kvinder mangefold
Fra Skagens Odd til Thyras Vold
Kan flokkes om den Fane bold
I hver en Stund.

Sluttelig skal jeg give nogle Oplysninger om Tallet paa Lærlingerne i Vinterskolen.

1865—66 var her 42 Karle, hvoraf to Trediedele i 5 Maaneder eller derover. Alle betalte de hélt baade for Undervisning og Kost. Gjennemsnitsalderen var mellem 19 og 20 Aar. 6 havde hjemme paa Øerne, 7 i det Slesvigske.

1866—67 var her 71 Karle, hvoraf to Trediedele i 5 Maaneder eller derover. To fik fri Undervisning. Gjennemsnitsalderen var henved 20 Aar. 10 havde hjemme paa Øerne, 15 i det Slesvigske.

1867—68 var her 74 Karle, hvoraf tre Fjerdedele i 5 Maaneder eller derover. En havde fuld Friplads, to fri Undervisning, hvoraf den ene tildéls frit Ophold. Lærlingerne i den forrige Vinter havde givet de Penge, for hvilke den ene fik Kosten hélt, en anden tildéls for intet. Gjennemsnitsalderen var mellem 21 og 22 Aar. 10 havde hjemme paa Øerne, 20 i det Slesvigske; endnu større var Tallet af Sønderjyder, naar dertil regnes de, der havde hjemme i Nørre Tyrstrup Herred og Ribe Amt Syd for Kongeaen, hvilket var 10. Hovedstyrken var Nørrejyder.

Navnene vil jeg meddele paa følgende Læringer, til Oplysning om, hvordan Højskolerne gjentagne Gange bruges:

a) Læringer, der først har været paa Rødding Højskole og siden paa Askov Højskole:

1. Terkel Jensen Petersen Gad, fra Vodder, Haderslev Amt, fd. 1844, i Rødding Vinteren 1862—63, i Askov 1 Novbr. 65 til 1 April 66.
2. Jens Nielsen Daugaard, fra Fredsted, Vejle Amt, fd. 1845, i Rødding fra Novbr. 1860 til Oktober 61, i Askov 14 Okt. 66 til 1 April 67.
3. Iver Jakobsen Berg, fra Starup, Vejle Amt, fd. 1847, i Rødding fra Novbr. 1862 til Oktbr. 63, i Askov 14 Okt. 66 til 1 April 67.
4. Karl Johan Ahlefeldt-Laurvig, fra Blegholm paa Langeland, fd. 1844, i Rødding fra Maj 1862 til April 63, i Askov Novbr. 66 til Marts 67.
5. Poul Pedersen Terp, fra Brakker, Vejle Amt, fd. 1845, i Rødding fra Novbr. 1860 til Okt. 61, i Askov 7 Jan. til 8 Febr. 67.
6. Jens Madsen Bøjsen fra Gastrupgaard, Haderslev Amt, fd. 1844, i Rødding Novb. og Decb. 1863, i Askov 13 Jan. til 1 April 67.
7. Ludvig Daniel Hansen fra Forballum, Tønder Amt, fd. 1842, i Rødding Novb. 1859 til April 60, i Askov 19 Jan. til 1 April 67.
8. Johannes Sørensen Ganderup fra Rødding, Haderslev Amt, fd. 1848, i Rødding Novbr. 63 til April 64, i Askov 3 Okt. 67 til 1 April 68.

b) Læringer, som har været to Vintre paa Askov Højskole:

9. Niels Basse Melby fra Asperup paa Eyen, fd. 1848, — 1 Novbr. 1865 til 1 April 66 og 4 Okt. 66 til 21 Marts 67.
10. Anders Volbøl Petersen fra Lejrskov Sogn, Ribe Amt, fd. 1842, — Novbr. 1865 til 1 Maj 66 og Novbr. 66 til 1 April 67.
11. Niels Thulesen fra Ferup, Ribe Amt, fd. 1848, — 15 Februar 1866 til 1 Maj 66 og 3 Okt. 67 til 1 April 68.
12. Peder Mathiesen fra Blans, Sønderborg Amt, fd. 1845, — 2 Okt. 1866 til 1 April 67 og 1 Novbr. 67 til 1 April 68.
13. Mathias Peter Lygum fra Ødis, N. Tyrstrup Herred, fd. 1847, — 2 Okt. 1866 til 1 April 67 og 1 Novbr. 67 til 1 April 68.
14. Jens Lygum fra Ødis i N. Tyrstrup Herred, fd. 1849, — 2 Okt. 1866 til 1 Apr. 67 og 1 Novbr. 67 til Febr. 68, da han maatte forlade Skolen paa Grund af Sygdom.
15. Johannes Jørgensen Ravn fra Viuf i Vejle Amt, fd. 1845, — 2 Okt. 1866 til 1 Apr. 67 og Novbr.—Decbr. 67.
16. Johannes Peter Lauridsen fra Vejen i Ribe Amt, fd. 1847, — 10 Okt. 1866 til 1 Apr. 67 og 1 Novbr. 67 til 1 Maj 68.
17. Mikkel Jørgensen fra Lunderskov i Ribe Amt, fd. 1844, — 2 Dec. 1866 til 1 April 67 og 3 Okt. 67 til 1 April 68.

c) Læringer, der før har været paa andre Højskoler:

18. Morten Larsen fra Vallø, Ny Kjøbenhavns Amt, fd. 1845, — før paa Hindholm, i Askov 1 Novbr. 1865 til 1 Maj 66.
19. Nilas Rasmussen fra Ørsted, Ny Kjøbenhavns Amt, fd. 1844, — før paa Hindholm, i Askov 1 Novbr. 1865 til 1 Maj 66.
20. Anders Peder Lauridsen fra Vejen i Ribe Amt, fd. 1843, — før paa Grundtvigs Højskole, i Askov 1 Novbr. 1865 til 1 Apr. 66.
21. Rasmus Jensen fra Bjerregaard i Skanderborg Amt, fd. 1837, — før i Uldum, i Askov 1 Jan. 1866 til 1 Maj 66 og i Decbr. 66.
22. Poul Hansen Roed fra Belling i Vejle Amt, fd. 1845, — før i Uldum, i Askov 1 Marts til 15 April 1866.
23. Kristian Hansen fra Lindberg i Sorø Amt, fd. 1842, — før paa Sæby Højskole, i Askov 2 Okt. 1866 til 1 April 67.
24. Hans Hansen fra Solevadgaard i Odense Amt, fd. 1843, — før paa Kolds Højskole, i Askov 2 Okt. 1866 til 1 Apr. 67.

25. Søren Nielsen fra Jennum i Vejle Amt, fd. 1845, — før i Uldum, i Askov 28 Okt. 1866 til 1 Apr. 67.
26. Jens Hansen Buhl fra Bramdrup i Vejle Amt, fd. 1844, — før i Gjedved, i Askov 1 Novbr. 1866 til 1 April 67.
27. Thorvald Frederik Birkedal fra Ryslinge i Svendborg Amt, fd. 1850, — før paa Kolds Højskole, i Askov 2 Novbr. 1866 til 1 April 67.
28. Peder Jensen Pjengaard fra Hejen i Vejle Amt, fd. 1850, — før i Uldum, i Askov 30 Novbr. 1866 til 3 Marts 67.
29. Niels Madsen fra Vejstrup i Svendborg Amt, fd. 1846, — før paa Kolds Højskole, i Askov 13 Decbr 1866 til 20 Marts 67.
30. Peder Nielsen Vejrup fra Røj i Ribe Amt, fd. 1844, — før paa Grundtvigs og paa Kolds Højskole, i Askov Marts 1867.
31. Jørgen Madsen fra Bisholt i Vejle Amt, fd. 1841, — før paa Vallekilde Højskole i 2 Halvaar, i Askov 3 Okt. 1867 til 1 April 68.
32. J. F. Kur Rasmussen fra Boulstrup i Aarhus Amt, fd. 1845, — før paa Saksild Højskole, i Askov 1 Novbr. 1867 til 1. April 68.
33. Andreas Jørgensen fra Smøl i Sønderborg Amt, fd. 1842, —, før paa Kolds Højskole, i Askov 1 Decbr. 1867 til 1 April 68.
34. Mads Peter Rodthausen fra Vedslet i Skanderborg Amt, fd. 1846, — før paa Vallekilde Højskole, i Askov 3 Jan. til 1 April 1868.
35. Niels Pedersen fra Veldbæk i Ribe Amt, fd. 1845, — før paa Grundtvigs Højskole i 1 Aar, i Askov Jan. til 1 April 1868.

d) Læringer, som paa anden Maade havde faaet en mere en almindelig Fordannelse:

- 36 Peder Jessen fra Bøgebjerg i Sønderborg Amt, fd. 1846, — Lærling 2 Okt. 1866 til 1 April 67 og fjerde Lærer 3 Okt. 1867 til 1 April 68.
37. Niels Hansen fra Farum i Fredriksborg Amt, fd. 1844, — i Askov 3. Okt. 1867 til 1 April 68.
38. Jakob Kloppenborg fra Harreby i Haderslev Amt, fd. 1835, — paa Tønder Seminarium i 2 Aar, siden Lærer i Højer i 5 Aar, — i Askov 3 Okt. 1867 til 1 April 68,
39. Jørgen Ludvig Andersen fra Fovslet i N. Tyrstrup Herred, fd. 1843, — i Askov 5. Novbr. 1867 til 1 April 68.
40. Jens Jensen fra Østerlادن i Aalborg Amt, fd. 1843, — Lærling under Landhusholdningsselskabet i 3 Aar, i Askov 3 Decbr. 1867 til 1 April 1868.

Det er af saadanne viderekomne Læringer, at der i de to sidste Vintre har været dannet et ældre Hold. Imidlertid har i al Fald de, der er nævnte som Nr. 25, 26, 27 og 28 ikke, og andre kun tildels været med ved denne Undervisning.

Det er bemærket, at Læringerne fra Vinteren 1866—67 samlede nogle Penge sammen, som blev brugt i den følgende Vinter for at skaffe fattige Karle frit Ophold eller meget billigt Ophold paa Skolen. Ogsaa den sidste Vinters Læringer har paa en lignende Maade glædet Lærerne ved at sætte dem istand til at skaffe en fattig, men lærelysten Karl frit Ophold paa Skolen næste Vinter. Vi deler tilfulde Ønsket om, at Højskolerne skulde samle unge Mennesker af den velhavende Gaardmandsklasse og af Tyendeklassen og udjævne Skjellet mellem disse, hvor det er kommen frem. Det arbejder vist de fleste Højskoler efter Evne paa, saa de behøver ikke at opmuntres dertil. Derimod var det bedre paa sin Plads, om man indtrængende lagde de velhavende Landboer paa Sinde, at de gjorde hele Samfundet en stor Tjeneste ved at hjælpe dem

af deres Tyende, som virkelig havde Trang til det, med at komme paa Højskole. Vil Nogen give os Penge til faste Fripladser, tager vi dem med Tak, men vil ikke forpligte os til at indkalde Ansøgninger derom gjennem Aviserne. Vi maa selv kjende eller have aldeles paalidelige Vidnesbyrd om den Lærling, vi med Glæde skal give en Friplads.

3. Skolens øvrige Virksomhed.

Om **Sommerskolen for unge Piger** i Maj, Juni og Juli Maaneder kan jeg fatte mig kort, efterat jeg har givet udførlig Oplysning om Karleskolen. Da Pigerne bestandig er bleven underviste paa samme Skolestue, har vi havt et Sovekammer mere at raade over end om Vinteren. Vi har derfor i de to sidste Sommere havt 35 til 36 Piger boende hos Nutzhorn og mig. Hele Tallet var i disse Aar omtrent 40, naar jeg ikke medtager de kortere Besøg, som især tidligere Lærlinger gjorde paa Skolen. Det var derfor nærmest kun de Piger, der boede udenfor Skolen, som enten havde deres Hjem eller Slægtinger i Nabolaget. Af den første Sommers 23 Piger maatte derimod de fleste bo hos Fremmede. Deltagelsen i Huslivet og Samlivet indbyrdes er endnu mere betydningsfuldt ved Pigeskolen end ved Karleskolen, hvorfor vi ikke tænker paa i Fremtiden at optage flere Piger, end vi kan have i vore Huse, med mindre de kan bo hos deres Slægt.

Lærernes Hustruer har havt deres store Dél i Arbejdet ved Pige-skolen, om de end ligefrem kun har undervist i Haandarbejde, navnlig Linnedsyning. Fenger har holdt Foredrag over Planterne og i enkelte Timer over Bagning, Brygning og Mejeri. Nutzhorn har foruden Moders-maalet og Fædrelandsbeskrivelsen havt Regning og Skrivning med dem, som trængte til Hjælp deri. Pigerne har været endnu ivrigere i at synge end Karlene. De har foruden de alt nævnte Sangbøger brugt Bøjsens bibelhistoriske Sangbog og Ingemanns Holger Danskes Sange. I mine historiske Foredrag har jeg søgt at fremhæve Helteskikkelserne, som jeg antog, Pigerne med størst Glæde kunde dvæle ved.

Pigerne har ogsaa gjort smaa Udflugter; det har da gjerne været en eller flere af dem, der fik de andre med sig hjem. I Sommeren 1867 gjorde vi en Rejse til Ribe med dem, og Adjunkt Helms holdt da atter et livligt Foredrag i Domkirken.

Blandt Pigerne har der baade været Øboer, Nørre- og Sønder-Jyder. Sidste Sommer var her en Pige fra Hedemarken i Norge. — I de to første Sommere var her flere, men i den sidste kun to, der kom fra Embedsmænds Huse.

For **Lærere** har vi holdt Foredrag i 2 til 3 Uger af August. Hver Sommer er der kommen flere. Navnlig havde vi i den sidste Sommer-ferie baade Sællændere, Fynboer, Nørre- og Sønderjyder og endda to Nordmænd; der var Kandidater, Seminarister og Lærere uden Eksamen; der var Lærere fra Børneskoler og Højskoler, Statsskoler og Friskoler; en Gaardmand var med en Uges Tid. Om Eftermiddagen kunde vi derfor føre meget afvekslende og frugtbare Forhandlinger om Skolesager og enkelte Livsspørgsmaal.

For **Omegnens Folk** holder vi ligesom i Rødding offentlige Foredrag. Vi sér ogsaa gjerne under den daglige Undervisning Gjæster, som har Lyst til at høre vore Foredrag og tage Dél i Samlivet paa Skolen. Men da det altid øver sin Virkning paa Taleren, hvilke Tilhørere han har for sig, saa kunde altfor mange daglige Besøg af Fremmede let føre til, at vi kom til at tage mere Hensyn til dem end til vore Læringer. Derfor har vi søgt at samle de Fremmedes Skolebesøg paa enkelte Dage om Ugen og om Maaned. Sidste Vinter lod vi underhaanden Folk vide, at Nutzhorn hver Onsdag Aften beregnede sine Foredrag over den nyere Danmarks Historie paa, at ogsaa andre end vore daglige Tilhørere var tilstede, og at jeg om Søndag Aften holdt Oplæsninger, hvortil hvem der vilde skulde være velkommen. En anden Vinter har jeg holdt mine Foredrag over de nordiske Gudsagn om Onsdag Aften, og der er da Fremmede, som har fulgt dem fra først til sidst. Men mést Betydning har dog de Foredrag faaet, som Skolens tre faste Lærere i Forening, og stundom en fjerde Taler, efter forudgaaende Bekjendtgjørelse i Avisen („Koldingposten“) har holdt en Eftermiddag i hver Vinter-Maaned. Ved disse har vi ofte haft vor største Skolestue overfyldt, og de er bleven meget paaskjønnede af Egnens Folk. Imidlertid har det ikke blot været Lærernes Tale, som samlede Folk; de Unges Sang imellem Foredragene har for nogle af Tilhørerne muligt havt ligesaameget at betyde.

Til Oplysning om denne Side af Skolens Virksomhed, skal jeg meddele en Fortegnelse over de offentlige Foredrag, som er holdt efter forudgaaet Bekjendtgjørelse fra November 1865 til April 1868.

- 1) 30 November 1865:
Fenger: om Spat hos Hesten.
Nutzhorn: om Tydsken i Danmark i forrige Aarhundrede.
L. Schrøder: om Betydningen af det nordiske Sagn om Iduns Komme til Aagaard.
- 2) 21 December 1865:
Fenger: om Roedyrkning.
Nutzhorn: om Møens Land og Folk.
L. Schrøder: om den hedenske og den kristne Julefest. (Trykt i Dansk Folketidende).
- 3) 30 Januar 1866:
Fenger: om Slagte-Kreaturers Bygning.
Nutzhorn: om Island.
L. Schrøder: om Folkefrihed i Hedenold.
- 4) 27 Februar 1866:
Fenger: om Sygdomme hos Planterne.
Nutzhorn: om Tydsks Indflydelse paa det danske Sprog.
L. Schrøder: om Skoler for voksne Piger.
- 5) 27 Marts 1866:
Fenger: om Malkekøers Vinter-Fodring.
Nutzhorn: om danske Mindesteder i Sønderjylland.
L. Schrøder: om vor Tids Ejendommelighed.
- 6) 26 April 1866:
Fenger: om en Franskmands (Tisserands) Opfattelse af Agerbrugs-Forholdene i Danmark.
Nutzhorn: om den danske Folkesang.
L. Schrøder: om Danmarks Fare og Frelse under Frederik den Tredie.

- 7) 23 Oktober 1866:
Fenger: om Roedyrkning.
Nutzhorn: om Digteren Johannes Evald.
L. Schrøder: om Knud den Hellige.
- 8) 20 November 1866:
Fenger: om Handelsforbindelsen med England. (Trykt i Dansk Folke-
tidende).
J. Schrøder: om Værnepligt.
Nutzhorn: om Nils Juel.
L. Schrøder: om Knud den Helliges Død.
- 9) 22 December 1866:
Fenger: om Foderets Bestanddele.
J. Schrøder: om Nævningeretter.
Nutzhorn: om Peder Tordenskjold.
L. Schrøder: om Erik Ejegod.
- 10) 22 Januar 1867:
Fenger: om Handels-Gjødning.
J. Schrøder: om Hakon Jarl.
Nutzhorn: om Bornholm.
L. Schrøder: om Begyndelsen af Valdemars-Tiden.
- 11) 19 Februar 1867:
Fenger: om Foderets Tilberedning.
Nutzhorn: om det danske Sprogs nordiske Grundpræg.
L. Schrøder: om Valdemar den Store.
- 12) 19 Marts 1867:
Fenger: om Læ-Plantning.
J. Schrøder: om Ditmarsker-Krigen Aar 1500.
Nutzhorn: om Slaget den 2 April 1801.
L. Schrøder: om Udviklingen i dette Aarhundrede.
- 13) 15 Oktober 1867:
Fenger: om Dyrskuers Nytte og rette Ordning. (Trykt i Tidsskrift for
Landøkonomi.)
Nutzhorn: om gamle danske Navne i Sønderjylland.
L. Schrøder: om Kristendommens Indførelse i England.
- 14) 12 November 1867:
Fenger: om Agerbruget i Belgien.
Nutzhorn: om de historiske Minder, der knytter sig til Sorø.
Folkethingsmand N. J. Termansen: om Kristian den Anden.
L. Schrøder: om det Folkelige.
- 15) 10 December 1867:
Fenger: om Vanskelighederne ved Kælvningen.
Nutzhorn: om den danske Bondestands og Borgerstands Kaar 50 Aar
efter Reformationen.
L. Schrøder: om et af de ældste nordiske Heltesagn. (Volsung-Sagnet).
- 16) 7 Januar 1868:
Fenger: om Kog-Salt.
Nutzhorn: om Knud Hertug.
L. Schrøder: om Sigurd Fofnersbane.
- 17) 4 Februar 1868:
Fenger: om Smitte-Stoffer.
Nutzhorn: om de vestindiske Øer.
Præsten L. Wagner: om Viborg Domkirke.
L. Schrøder: om Gothehelten Bjovulv. (Fordetmeste trykt i Dansk Folke-
tidende).
- 18) 10 Marts 1868:
Fenger: om unge Gaardmænds landøkonomiske Uddannelse.
Nutzhorn: om det gamle danske Tungemaal.
Lægen R. Bay: om Industrien i Danmark.
L. Schrøder: om nogle navnkundige Kvinder fra Hedenold.

Fire trestemmige Sange

og

en Sang til Klaveer.

Fem Digte af **N. F. S. Grundtvig,**

satte i Musik

af

H. Nutzhorn.

Tone skal over Belt og Hav
Fra Lunde og stille Seer
Et Drapekor over Fædres Grav
Fra Danmarks hundrede Øer.

Det Drapekor vel tier endnu:
Det slumrer i Folkesindet;
Naar Folket kommer sit Liv ihu,
Da vokser Sangen med Mindet.
(Isømand.)

---

1. Nornegjæst.

Ikke for langsomt.

f *v* *dolce*

Der gyn-ged en Vug-ge i Ø-re-sund, som

mf

Snek-ken i Van-de-ne smul-le, der hvi-led skjøn

f *p*

Hav-fru en Af-ten-stund, og sang for sin Søn Hvis-se-

f

lul-le, der er Me-nin-ger to om en Ta-le!

Der brændte i Stager af Muslingskal
 De Vættelys fagre at skue,
 Dog tindrede bedre foruden Tal
 De Stjerner paa Himmelens Bue.
 Der er Meninger to om en Tale!

Og Nornerne dandsed om Vuggen rundt,
 Fuldsnart havde stakket Dands Ende;
 De sang over Barnet: døj Godt og Ondt,
 Saalænge som disse Lys brænde!

Et Vættelys slukked den Havfru skjøen,
 Hun tænkte: nu løst er den Gaade,
 Hun sang over Vuggen: sov sødt, min Søn!
 Dit Livslys Du selv monne raade!

Men Nornerne sang, da de svævede bort:
 Skjøen Havfru, som danser paa Vove!
 Din Omhu er smaalig, dit Vid for kort,
 Fuldlænge din Søn nu maa sove. —

Og hist, hos Kong Trygges den gæve Søn,
 Han selv sin Ligfakkell antændte:
 Det Vættelys blegt, han bar i Løn,
 Indslumred alt som det udbrændte.

Til Strande er rundet fuldmeget Vand,
 Mens Nornegjæst sov under Jorden,
 Alt Stovværk hensmuldred for Tidens Tand,
 Guldharpn forstummed i Norden.

Men Nornerne mæled en Morgenstund
 Ved Graven: see, Stjernerne dale,
 Vaagn op, Syvsover, af lange Blund!
 Bevis, at din Død var kun Dvale!

Skjøen Havfru hun synger: min Søn! min Søn!
 Jeg skimter dit Guld i det Dunkle,
 Jeg hører Guldharpn, du slaar iløn,
 Saa Øinene mine de funkle.

Jeg føler din Aande, jeg veed det vist,
 Usynlig du tæt mig omsvæver,
 Men til jeg dig seer, som jeg saae dig sidst,
 Dog sukker mit Hjerte og bæver.

I give mig alle tilsammenlagt
 En Gave til Bod for den Arme:
 Et Blik og en Taare, en Lyd, en Takt,
 Et Haandtryk med Liv og med Varme!

Skjøen Havfru! vi række dig kjærlig Haand,
 Det skal ingen Jætte forhindre,
 Imellem os vandre vort Nordens Aand,
 Saalænge som Stjernerne tindre!

N. F. S. Grundtvig.

2. Fylla.

Blødt og lidt langsomt.

cresc. *decresc.*

Øn-sket er ligt en yn - dig Mø med Guldbaand om

cresc. *f* *cre-*

flag - ren - de Lok - ker, hun er af dem, som

sc. *decresc.*

al - drig dø, en lil - le liv - sa - lig Gud -

f *p*

in - de, mens Bø - gen har Bla - de.

Fylla det er hendes Navn i Nord,
 For Lykken i hele sin Fylde
 Ønsker hun alle de Smaa paa Jord
 Som Aser og Vaner, de Store,
 Mens Bøgen har Blade.

Fylla, hun sad i Fensal tro,
 Mens Hermod til Hel red paa Sleipner,
 Faa det kun veed, hvad da de To
 I Eenrum betroed hinanden,
 Mens Bøgen har Blade.

Alle dog i det gamle Nord
 Derom vidste nyt at fortælle,
 Hvad til de To med Venskabs-Ord
 Skjøn Nanna gav Hermod at bringe,
 Mens Bøgen har Blade.

Fylla da fik en Guldring skjøn,
 Og godt har den Ring at betyde:
 Ønskernes Mø fik Ønskeløn,
 Det Bedste, hun vil, skal opfyldes,
 Mens Bøgen har Blade.

Fælles vi har med Fædres Kjø
 Det Ønske, som aldrig skal briste,
 Ønsket for Odins bedste Søn:
 Livsalig kan Hel overvinde!
 Mens Bøgen har Blade.

Fælles vi har med Mødres Kjø
 Det Ønske, som tit blev til Latter:
 Gid vi maa see en Dattersøn
 Af Fredegod voxe paa Marken!
 Mens Bøgen har Blade.

Tit har vi holdt det dødt i Favn,
 Men nænte det ei at begrave,
 Bar det om Land med bittert Savn,
 Som Danemænd gamle Kong Frode.
 Mens Bøgen har Blade.

Tit fik det Liv og Smil paany,
 Det voldte skjøn Fylla! din Aande,
 Deraf vi veed, at høit i Sky
 Det hviled sig har ved dit Hjerte,
 Mens Bøgen har Blade.

Fredegods Tid med Hjertets Guld
 Ei glemmer den graadfagre Dise,
 Ønsket derom i sorten Muld
 Ei synker, mens hun føder Sønner,
 Mens Bøgen har Blade!

N. F. S. Grundtvig.

3. Skjold kommer til Danmark.

Lidt langsomt.

mf

I gam - le Da - ge det var en - gang, at

f *p dolce*

dan - ske Folk var i Kon - ge - trang; de Go - de

græd og de On - de loe, hvor In - gen

f

heg - ner kun Tor - ne groe.

The image shows a musical score for a song. It consists of four systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature is one flat (B-flat major or D minor), and the time signature is common time (C). The first system starts with a mezzo-forte (mf) dynamic. The second system has a forte (f) dynamic for the first part and a piano dolce (p dolce) dynamic for the second part. The third system has no dynamic marking. The fourth system starts with a forte (f) dynamic. The lyrics are in Danish and describe the arrival of the Danes in Denmark.

Da kom en Snekke for fulde Seil,
 Med Løve-Hoved og Hjerte-Speil,
 Med Guld og Vaaben og Stads ombord,
 Men ikke en Sjæl ved Mast og Roer.

Der var dog Liv, for en lille Dreng
 Alene laae i den store Seng,
 En Neg var bundet med Ax og Straa,
 Den hviled Drengen sit Hoved paa.

Og hvor han sov, baade spæd og spag,
 Der vaied over et Kongeflag,
 Saa liljehvidt og saa rosenrødt.
 Som kun hos Freia paa Kinden mødt!

Hvor det i Landet blev hørt og spurgt,
 Det tyktes Alle et Jærtegn stort,
 De hviskede: Barnet er Odins Søn,
 Til Hjælp os skikket fra ham i Løn!

De satte Negen da paa sin Rod,
 Hvor Danedrotten han ellers stod,
 Saa tog de Store den Lille op
 Og kjønt ham satte i Axetop.

Da Nyt man spurgte med Vaabengny,
 Og høit det gjalded i vilden Sky:
 Hil dig, vor Konning, bliv rund og bold,
 Saa Skjalde sjunge om Danmarks Skjold!

N. F. S. Grundtvig.

4. Peder Syv.

Bestemt, men ikke for hurtigt.

mf

„Gam - mel Ven og gam - mel Vei“, si - ger Fol - ket

The first system of music is in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of two staves. The upper staff is the vocal line, starting with a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The lower staff is the piano accompaniment. The lyrics are: „Gam - mel Ven og gam - mel Vei“, si - ger Fol - ket.

f *p*

„svi - ger ei“, og hvad Folk fra Slægt til Slægt si - ger

The second system continues the piece. The vocal line has a forte (*f*) dynamic, while the piano accompaniment is piano (*p*). The lyrics are: „svi - ger ei“, og hvad Folk fra Slægt til Slægt si - ger.

f

høit med al - le Mun - de, det har Grund og det har

The third system features a forte (*f*) dynamic in the vocal line. The lyrics are: høit med al - le Mun - de, det har Grund og det har.

p

Vægt, maa for - glem - mes in - gen - lun - de.

The final system is piano (*p*). The lyrics are: Vægt, maa for - glem - mes in - gen - lun - de.

Dog, som gamle Folk paa Jord,
 Glemmes og de gamle Ord,
 Saa af Danske nu vel faa
 Skulde kommet os for Øre.
 Havde ingen tænkt derpaa,
 Dem med Flid til Bogs at føre.

Morgenstund har Guld i Mund,
 Tidlig i vor grønne Lund
 Peder Laale Fuglen skjød,
 Sanked op og heied sammen
 Gamle Ord, naar godt de lød
 Som for Alvor. saa til Gammen!

Gjemt er ingenlunde glemt,
 Dog man seer, og det er slemt,
 Gammelt Godt som Sort paa Hvidt,
 Skrives let i Glemmebogen,
 Med en gammel Skrolle tit
 Skimler det i Skammekrogen.

Laales Bog med gamle Ord
 Laae som Guldet under Jord,
 Dansken kaldtes Bondesprog,
 Kun Latinen var i Vægten,
 Peder Syv med Laale dog
 Havde Lyst at „saae til Hælvten“.

Tiden gaaer og vi gaaer med,
 Peder Syv i Hellested
 Med sin store Ordsprog-Skat
 Gaaer dog aldrig meer af Minde,
 Mens man „spytter og taer fat“
 Og gjør meer end Pølsepinde.

Daglig nu de gamle Ord
 Over Skole-Bænk og Bord
 Op fra Bog og Skammekrog
 Krybe ind i Folkemunden,
 Flyve ud som Nordlys-Sprog
 Og gjør atter lyst i Lunden.

Nu, til Tydskerne gjør Kaal
 Paa vort danske Modersmaal,
 Om end Tydsken sprang i Flint,
 Prises skal i Bøgelunden
 Han, der stod som Stevens Klint
 For de gamle Ord i Munden.

N. F. S. Grundtvig.

5. Hjørne - Skjald.

Ikke for hurtigt.

mf *sempre cresc.* *f* *p*

I Ti - den til - ba - ge u - tal - li - ge Aar, i Fre - de - gods Da - ge og ved hans Lig - baar, i Sko - ven sang Hjør - ne og
 De bar o - ver Slet - ten Kong Fre - de - gods Lig, den Sid - ste af Æt - ten om - kom - met ved Svig, og Støv af den Kjæ - re var
 Da sad paa Kridt - ste - nen den jæv - ne - ste Skjald, og spandt paa Guld - te - nen med Guld - taa - re - fald de yn - dig - ste Traa - de som

mf *sempre cresc.* *f* *p*

høj var den Stjer - ne, han hav - de hos Dan - ne - marks Folk.
 let nok at bæ - re, men Sav - net u - si - ge - ligt tungt.
 Al - fer kan skaa - de, naar de sig om Hjer - ter - ne sno.

f

De danske Idrætter
 Med Glands undervejs
 Til Aser fra Jetter
 Som Frejas og Frejs,
 Dem knyttet til Frode
 I Lag fredegode
 Da Skjalden med Guld - Hjernesvind!

Hver Helt med sin Snekke,
 Hver Ø med sin Helt,
 Slog Aarer i Række
 I Sund og i Belt,
 Med Frode i Følge
 Som reiste paa Bølge
 Sit Banner til Seier og Fred!

Som Terne med Terne
 Paa Næverne rap
 Kan male paa Kværne
 Guld - Kornet omkap,
 Saa Driften og Kræften
 Fra Morgen til Aften
 Guldalderen skabte i Vang.

Som Marken og Sæden
 De kyskes i Løn,
 Saa Gavnet og Glæden
 Med Lykken til Søn,
 Og i Frode - Visen
 Guds - Lykken bar Prisen
 Bar Navn af den straalende Frej!

Med Fredegods-Navnet
 Det Gamle blev ungt,
 Da lettedes Savnet,
 Men Liget blev tungt,
 Det sank, som det skulde,
 Fra Sol under Mulde
 I Værebros Konninge-Høj.

Og han, som indspinde
 Dem kunde i Bryst
 Det levende Minde
 Til Glæde og Trøst,
 Ham rakte Guldstaven,
 Ham kroned paa Graven
 De Danske til Tron-Fyldingsmand!

Da lød over Skove
 Med Sangen i Sky,
 Da foer over Vove
 Det Rygte med Ry:
 I Dannemark Kronen
 De sætter paa Tonen
 Guldæblet er Brageløn bedst!

Derfor skal i Norden,
 Mens Skoven er grøn,
 Derfor skal paa Jorden,
 Mens Rosen er skøn,
 Med Høj-Nordens Skjalde
 Sangfuglene alle
 Om Dannemark kvæde i Kor.

Saa Danmarks Guld-Aare
 Sig spejled i Rav,
 I Frejas Guld-Taare
 Som Solen i Hav,
 Som Mindet gjenkalder
 Den svundne Guld-Alder
 I Ønske, i Drøm og i Sang!

N. F. S. Grundtvig.

Paa Grund af Mangel paa Plads har det været nødvendigt at udelade en Deel Vers af de to første Sange og eet af den sidste. Det Manglende vil findes i de to Sangbøger, hvorfra Ordene til alle fem Sange ere tagne, nemlig: „Et Hundrede danske Sange, samlede af *Kristian Køster*“ og: „Digte og Sange for danske Højskoler, samlede af *Kristian Køster* og *Ludvig Schröder*“.